

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

WIDENER

HN XTEB

Ms. 7082.70.7

Harvard College Library

FROM THE FUND OF

CHARLES MINOT

(Class of 1828)

Received

February 6, 1903.

CHRONICON
VALASSENSE

BOLBECI — TYPIS KUCKNH VALIN, VIA GALLICE/Dicta RUE AUX MOULES

⓪

CHRONICON VALASSENSE

TRUNCATUM

A R. P. ARTURO DU MONSTIER

In sua NEUSTRIA PIA

INTEGRUM NECNON VARIIS ADNOTATIONIBUS VINDICATUM AC ILLUSTRATUM

DE NOVO EDIDIT

F. SOMMÉNIL

PRESBYTER ROTOMAGENSIS

ROTOMAGI

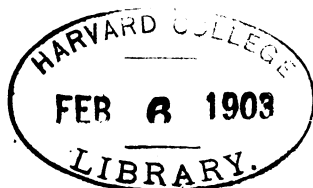
Apud **LEBRUMENT** bibliopolam, via gallice dicta, rue de l'Impératrice

FLEURY bibliopolam, prope S. Audoenum

—
1868

~~6515.38~~

No. 4082, 70.7

Minot Fund

LECTORI.

Media valle quæ a Bolbecco¹ ad Juliobonam² protenditur, perantiquum exstat monasterium, quod quidem *plus habet in recessu quam fronte promittit*³; albescit enim foras muris lapideis, regnante Ludovico XIV nuper exstructis; intus autem vetustissimis stat columnis, quæ ita subjiuntur cameræ ut claustrum veluti duplex efficiant, ab illustri antiquitatis investigatore nostro D. Cochet olim præmonstratum⁴.

Sub umbra illius claustri quod desideraverat sedens, quidam monachus, foundationis vicinus temporibus exor-

1. Bolbec.

2. Lillebonne.

3. Quintil. Inst. or.

4. *Les Églises de l'arr. du Havre*, II, 304, M. l'abbé Cochet.

dia cœnobii, cui nomen *Votum* seu *Valassia*, scriptis exarare satagebat. Cujus Chronicon ¹, doctissimi Patres Ordinis S. Benedicti, necnon S. Francisci parvipendere visi sunt : alter enim, D. Tossanus du Plessis, cum historia usibusque Cistercii in quibusdam discrepare ²; alter, D. Arturus du Monstier, obscuritatis vitio laborare dicta monachi affirmant ³. Celeberrimi quoque Patres Congregationis S. Mauri, in sua *Gallia christiana*, fidem, saltem in pluribus, denegant ⁴. Nobis autem, cui et claustrum Abbatiae, et vividi fontes, et saltus umbrosi fuere sæpius et refrigerium, et *umbraculum ab æstu*, liceat nostrum monachum semper veri cultorem fuisse multis firmissimisque argumentis comprobare. Quippe qui in plerisque cum coætaneis, in omnibus cum historia usibusque Cistercii consentit; atque ubi silent chronica, e chartis, quas modo typis mandare curabimus, non modicam haurit auctoritatem.

1. Chronicon Valassense integrum invenies in capite cartularii Ms. abbatiæ de Voto, apud *Arch. de la S.-I.*

2. « L'histoire de la fondation de cette maison... parait ne pas s'accorder en tout avec celle de l'Ordre de Cîteaux. » — Du Plessis. *Descript. géogr. et hist. de la haute Normandie*, I, 158.

3. « Multa sane video confusione plena. » — Neustria pia, 849. — D. Arturus du Monstier Chronicon Valassense truncatum edidit in sua Neustria pia, p. 848.

4. « Acta enim illa non videntur ab omni parte irreprehensa. » — *Call. christ.*, XI, 282.

Chronicon Valassense laborat vitio obscuritatis? — Equidem : sicut Willelmus Malmesburiensis, et Henricus Huntindoniensis, et Rogerus de Hoveden et plerique qui temporibus anglonormannicis scripserunt, orationem identidem obcæcant; quorum verba, in quibusdam, vix ad leges sermonis resolvi queunt; ita tamen ut sensus lectorem nusquam aufugiat.

Nop respuendum esse istud Chronicon eo majoris pretii videtur, quod paucissimi appareant, intra fines hodiernos diœcesis Rotomagensis, qui, ævo anglonormannico, res gestas litteris consignare curaverint. Si enim excipias Guillelmum Gemeticensem et archiepiscopos Hugonem Ambianensem, Rotroldum Warwicensem et Galterum Constanciensem, vix alium ac nostrum scriptorem reperies.

Accedit etiam quod Chronicon celeberrimi Cœnobii Valassensis exordia apprime narrat; quasdam abbatum et abbatissarum series nominibus hucusque ignotis exornat; quædam insuper avita nomina in lucem profert, quæ ad familias pertinent in Pago Caletensi conspicuas. Præterea, pons, qui dicitur Pons Mathildis, ædificatus intra annos 1151 et 1167¹, pervius ostenditur anno 1157.

1. *Essai sur l'histoire de la côte Sainte-Catherine*, L. de Duranville, 169.

Quid plura! Paginulas percurre nostras, benevole Lector, et perlegenti, ni fallor, res non omnino levis momenti videbitur.

Nobis autem fidem et auctoritatem monacho Valassensi vindicare satagentibus satis erit tum scriptores antiquos et coætaneos, tum reges, milites, cæterosque chartarum conditores, alios post alios adducere ut cum ipso eadem colloquantur.

Nec mireris me linguam arripuisse latinam : dedecbat enim, ut visum est, Chronicon latinum et chartas, sive scriptorum narrationes latinas sermone vernaculo intermisceri.

CHRONICON

VALASSENSE

CHRONICON

VALASSENSE

Apparuerunt herbe virentes et collecta sunt fena de montibus¹. Senes nostri prima conversione succisi, laboriosa conversatione siccati, sacra de virtutum operibus consummatione sublati sunt junioresque pro eis surrexerunt. Illi laboraverunt, et qui in labores eorum introistis, accipite noticiam laborum et largitionum quibus domus vestra ad hujus temporis incrementa profecit. Que vos agnoscendo semper et benefactorum estote memores, et seniorum nostrorum emulatores².

Francorum regem Ludovicum, in itinere Jherosolimitano, secuta est ingens procerum electaque nobilitas³ et exercitus manus valida et copiosa⁴. Atque catervatim

itum est; et quisque melior, quisque nobilior, in ipsum iter expeditior agebatur. Unus erat horum, vir clarissimus⁵ et illustrem prosapiam⁶ elegantia virtutis⁷ illustrans, comes Mellenti Gualerannus, inter alia suorum bonorum insignia, transfusum a progenitoribus retinens in se struendarum ecclesiarum et dilatande religionis amorem : nam patres suos imitatus, qui de Pratellis utrumque monasterium fundaverant⁸, jam et ipse Bordesleiam edificaverat in Anglia⁹, dum esset comes Wirecestrie¹⁰, quem comitatum cum uxore sua, regis Stephani filia¹¹, fuerat assecutus.

Peregrinatione transmarina peracta, cum essent, ut quique potuerunt, redeuntes¹², et ipse comes et sui pariter in reditum sese dederunt. Navigantes autem in mari tempestate valida corripuntur, que spem illis auferret effugii, metum exitii prorsus inferret. Erat ingens timor illorum, nec is frustra. Sed eadem pressura timentium bonum aliquid exprimi querebatur; factumque est ita. Reginaldus de Gerpunville¹³ miles, horum nobis postea relator, etiam ipse vir magnificus ac timens Dominum, in illo timore suasit comiti vovere, si evaderet, alborum¹⁴ monachorum abbaciam fundandam, indicans locum ad hoc opportunum¹⁵, haiam¹⁶ suam de Linthot. Non erat difficile tunc id ei persuadere : itaque vovit ille; sed nihilominus, incumbente eis procella, naufr-

gium passi sunt; multisque subversis, comes, Deo miserante, cum ipso Reginaldo et quibusdam aliis, super duas tabulas et fragmenta solute ratis, ut obvium aliquid quisque eripuit, evasere¹⁷.

Cum fuisset autem comes de peregrinatione sua regressus, pro solvendo voto sollicitus erat, et interdum habuit inde cum suis tractatum.

Nec latuit Fratres Mortui-Maris¹⁸ de domo, locis in illis, edificanda tractari; qui quondam ad easdem partes, a camerario de Tankardivilla Rabel¹⁹, viro laudabilium operum et religionis amatore, similem ob causam invitati, duos suorum, Willelmum Malneno et alterum quemdam premiserunt²⁰. Quos suscepit ipse camerarius ad capellam que dicebatur *S. Petri de Faveris*, locum nunc ambitu pomarii nostri cinctum²¹, tunc autem a solitario quodam habitatore²², guerris exturbato²³, relictum. Qui duo non multo post, ejusdem consilio camerarii, donec eis ipse melius providisset, unde venerant redierunt, propter guerras²⁴, et quia camerarius spacium illic condendi cenobii non habebat. Major enim pars vallis de Lillebona et quidquid ejus erat inter haiam et aquam, ut eam rivuli cursus disterninabat, erat comitis ebroicensis²⁵ adhuc pueri²⁶; quam totam et ipsam haiam de Lintot postea dedit, cum Agnete sorore sua, comiti Mel-tenti, de quo diximus, Gualeranno²⁷. Semper tamen,

cum fuit integer, ad Mortuum-Mare camerario affectus erat : utpote qui loco se reddiderat suscepturus illius habitum et ibi sepeliendus, si non morte preventum, ut erat obnoxius infirmitati, presentes ei fratres S. Barbare, quam domum ipse condiderat²⁸, ad se transtulissent humo que mandassent.

Ad hos itaque domus illic faciendo rumores, fratres Mortui-Maris, consilio secum habito, capellam prius habitam, cum pertinentibus ad eam XII acris terre nunc pomario nostro consitis²⁹, volente camerario, sibi resumpserunt.

Interea comes Gualerannus Haimonem³⁰ abbatem Bordesleie, quam ipse ut supra vidimus condiderat, cum venisset ad eum Cisterciensis Capituli iter agens, super voti sui complendo negotio convenit; haiamque totam de Lintot et militem quemdam Februarium, redditum XX solidorum annuatim de quadam illius haie terra prestantem, cum ipso reddito et cum omnibus aliis haie pertinentiis, ad edificandam in ea de suis fratribus abbatiam, ei per cautionem donavit³¹. Uxori vero sue, pro haia que de matrimonio illius fuit, commutationem dedit. Magnificet coram Deo datorem hunc hujus dati magnitudo; quo nobis tam magnanimis probatus est. Quantam hodie cordis inopiam in hominibus, non anguste tantum largitiones, sed et avare rapacitates accusant. Ipse vero fuit

illius sanguinis homo qui magnificentiam inde traxit ; unde naturam, et suo generi debuit ut opere preemeret; exsolvit in se debitum hoc, in factis et moribus egregius et prestans; qui fertur cujusquam causis audiendis presedis, nec facile minus capellani quatuor fuisse contentus³², quorum duo quolibet euntem peregre comitarentur, reliqui divinis agendis domi vacarent.

Suscepit abbas de manu comitis quod ille donavit; sed oneratus domibus e monasterio suo propagatis sibique vicinis, que satis promoveri non poterant; et hinc estimans difficultatem transmarine constructionis, cum esset ad fratres Mortui-Maris affectuosa charitate constrictus, quorum, in eundo versus Capitulum et redeundo, crebris usus erat obsequiis, illis utpote loco propioribus, et qui jam illic capellam, quam prediximus, et pertinentias ejus habebant, propter quod alii de Ordine nostro, nisi per illorum consensum, in illum locum subire non poterant³³, totum quod perceperat a comite, cum perceptorum cautione consignavit : eo videlicet tenore quod si aliquando ab edificando et inhabitando loco desisterent, non aliis eum quam Bordesleiensibus resignarent. Nec multo post misit e Bordesleia quemdam monachorum suorum Robertum de Oxenefordia, cum sui conventus assensu, qui, cum hiis et pro hiis de Morte-Mari circiter uno anno laborans, obtinuit apud comitem ut illis locum,

Bordesleie prius traditum, per suam chartam confirmaret³⁴.

Porro Mathildis Romanorum quondam imperatrix³⁵, excelsi seminis germen egregium³⁶, filia regis Anglorum Henrici primi, mater, ex Andegavorum comite Gaufrido³⁷ seculi genitore, Henrici secundi regis junioris, obsessa pridem in Oxenefordia fuerat ab Anglorum intruso rege Stephano³⁸. Que, cum obsideretur, voto se constrinxerat ad faciendam, si liberaretur, suis sumptibus abbaciam³⁹. Et cum, Deo prosperante, liberata miro modo fuisset⁴⁰, post multum temporis in Normanniam transposita, dicebatur domino rothomagensi archiepiscopo quid et quemadmodum vovisset aperuisse. Interim et comes Gualerannus suum insinuaverat votum. Et advertens pontifex multum ad illos esse, jam per guerras opibus attenuatos, duas construere domos, ne forte fieret insufficienti utraque, consultius estimabat vir prudentissimus in unum contrahi vota duorum, quo domus una sufficienter et sublimiter edificaretur. Illis diebus ad ipsam Imperatricem totius regni summa spectabat⁴¹, patre jam mortuo, filio, qui futurus erat rex, juniore, tamen duce Normannorum : quamobrem habitus est sermo cum ipsa⁴² primum, deinde cum domino archiepiscopo⁴³, cum camerario de Tankardivilla⁴⁴, cum procurante *Lillebonam* Wualtero Giffard⁴⁵ ceterisque vicinis⁴⁶; et horum quesita

benevolentia est super hoc loco in abbaciam edificando ; cunctisque faventibus et volentibus, missi sunt ad partes has de Mortuo-Mari monachi, Willelmus de Opennis⁴⁷, Willelmus Scriptor, Willelmus Perier, Rogerius et Fulcho conversi, cum quibusdam aliis.

Qui venientes primo manserunt apud S. Marcellum ; quem locum et XIII acras ad eum pertinentes, antequam venissent, obtinuerat eis sepedictus comes Mellenti G. ab ecclesia de Bernai, per excambium septem acrarum terre arabilis in eodem territorio et redditus xxx solidorum in assignatis et hominibus ac terris, et per quinque asinos consuetudinarios in foresta de Floteneio, sicut ejus carta suo loco ponenda testatur⁴⁸. Illarum acrarum, quas cum loco S. Marcelli dictus comes *dederat*, partem quamdam postea reclamavit ab ipsis et obtinuit Will. Torbert adhuc puer⁴⁹, ecclesia de Bernai nec tuente eam nec compensante. Quam tamen idem postea miles factus cum haberet duellum facere contra Radulfum de Omeval apud Lillebonam, jam hac abbatia de Voto constructa, prevenit, ipso die pugne vadens ad assisias, fratrum orationibus se commendare per terram illam huic loco datam et oblatam super altare. Cui et in ipsa causa prospere cessit : nam cum strenue per vicarios⁵⁰ utrinque pugnaretur, camerarius de Tankardivilla Willelmus, qui aderat, delectatus ea paritate sic pugnantium interposuit se ut

ambos servaret invictos; et, innate sibi nobilitatis instinctu, de suo dedit quo querimonia sopiretur. Fratres vero supradicti post aliquod tempus a S. Marcello, quamvis jam benedictum illic atrium⁵¹ habuissent, ad capellam S. Petri de Faveris, structis ibi domibus transierunt; et agriculture dantes operam, cum messes in horreum congregassent, Willelmus de Moretain⁵² vir sola crudelitate famosus et fratres illos in multis persecutus, quod in haia quedam super eos reclamaret, domos eorum cum annona succendit, boves subnervavit, ipsos injuriis affecit. Hec egre ferens camerarius de Tankardivilla Willelmus, patre jam mortuo⁵³, collecta multitudine, cum plaustris ac carris irruit super eum apud *Feukerei*⁵⁴; et domos ejus dirutas atque omnem quam invenit substantiam, cum victualibus, incendiari tulit⁵⁵. Cujus rei cum apud Rothomagum Adam de Morte-Mari⁵⁶ certum nuncium habuisset, ipse rem ad dominum archiepiscopum, dominus et ipse simul ad Imperatricem retulerunt; que propter guerras diebus illis non prevalebat in terra: dictumque est illi quod oporteret fratres ipsos ab illo recedere loco et ad Mortuum-Mare, cum suis omnibus, revocari. Piget me, ait illa, reditus hujus, sed, quia non prevalemus hiis diebus, non est aliud facere modo: sicque fratres illi revocati⁵⁷. Proximo Capitulo reprehensus est abbas Adam apud Cistercium, quo jam hujus

rei fama prevenerat, quod locum calumpniis obnoxium usurpasset et prohibitus est illum amplius edificare, donec liber a calumpniis haberetur⁵⁸. Advertit hoc Wilhelmus abbas de Becheron⁵⁹, et usque Mortuum-Mare seni de Capitulo redeunti familiariter adhesit, crebrius inter eundem de sic interdicto loco sermonem interponens, quod posset melius ad pacem trahi per se suosque de proximo natos⁶⁰, si locus illi tradederetur edificandus. Hoc autem ei sine consensu Bordesleie permitti non potuit : illuc ergo missum est; sed expetitus ab eis assensus nonnisi per secundum nuntium, ipsum Guillelmum Malneno, vixque per ipsum est impetratus. Tunc annuentibus et hiis de Morte-Mari, illi de Becheron in istum locum subierunt. Nec per illos quesita pax est. Sed punitis, ut dictum est, malefactoribus et adversariis⁶¹ quicquam adversus locum ipsum juris sui probare non valentibus, pacatius ex tunc in eo degebatur. Illi vero quem edificandum susceperant locum magis vastare ceperunt, boscum venditionibus distrahere et in multis inutiles esse. Sparsit hos fama rumores et Bordesleiensibus eos ingessit; qui statim duos monachorum suorum miserunt; illique venientes, ut compererunt omnino sic esse et quod hii de Mortuo-Mari jam ab hoc alienati loco fuissent, a quibus, ut ab illis de Becheron, eum communititer edificandum speraverunt, omnibus ut compererant

comiti primum nuntiatis postea domino archiepiscopo sed et Imperatrici, necnon et vicinis divitibus universis, eos per hanc famam odiosos reddiderunt, a quibus et primo cohibiti sunt residua ipsa vastare. Igitur per aver-sam ab eis gratiam prenominatorum, qui diutius eos illic persistere non paterentur, et, ut ferebatur, accedente Capituli Cisterciensis auctoritate, procuratum est a duobus qui venerant e Bordesleia monachis, ut abbas illorum Willelmus locum abbati Mortui-Maris per redditas investiture cartas resignaret, acceptis ab illo pro sumptuum recompensatione libris Andegav. xxx, sicut ipse prius in illorum de Morte-Mari preterita cessione recompensarat eis similiter expensas. Sed habitis denariis, nisus est idem Willelmus, tamque apud comitem quam apud alios potentes regionis elaborabat locum rursus illum, invitis illis de Mortuo-Mari, sibi revocare. Quem cum pater suus abbas⁶², abbas Karoliloci⁶³, super hac audita querimonia cohibuisset, ipse nichilominus ad abbatem⁶⁴ Ursicampi⁶⁵, cum abbatibus de Briostel⁶⁶ et de Prato⁶⁷, venit usque Mortuum-Mare⁶⁸. Prevenerat illuc et abbas de Bordesleia⁶⁹ cum fratribus Mortui-Maris super illo tractaturus. In horum abbatum et plurium monachorum qui convenerant presencia⁷⁰, partibus utrinque jus suum prosequentibus, discussio diligenter habita est; sed succubere ratiocinia Willelmi : quamobrem impositum

est silentium illi et indicatum ut querimonie renunciaret; quod ille faciens interponere voluit condicionem ut, si quando qui sibi succedebant locum intermitterent, ad eos de Becheron denuo devolveretur; cui condicioni propter expertam ejus improbitatem abbas Mortui-Maris contradixit. Qui deinceps locum alienari noluit, prius Bordesleiensium donacione collatum et eorundem opere postea restitutum, sed et sibi hujus auctoritate sessionis adjudicatum. Verumtamen cum senectuti sue parcens⁷¹ nollet edificandi laborem sine sufficienti preparatione vel auxilio ingredi manifestis, locum abbati Bordesleie permisit⁷²: id que non aliter quam domui Mortui-Maris integerrime cum appendiciis ejus restituendum, si non esset a suis illuc perseveratum. Tunc Ricardus de Bloxevilla⁷³, cum aliis quibusdam de Becheron, in monachos Morti-Maris transierunt⁷⁴. At hii de Bordesleia, loco suscepto, quamdam de Anglia domorum suarum, illam videlicet de Pinokesire quam illic ceptam satis promovere non potuerunt, cum suo conventu, demisso prius eorum abbate quodam Arnaldo viro religioso, ipsumque cum illis ad hunc locum transtulerunt: nam abbas Haimo promiserat abbatem illis se futurum et cessurum sue de Bordesleia prelationi. Quamobrem sine abbate conventum premiserat, adjunctis eis quibusdam suorum, ipse eos ut putabat secuturus. Audierat enim quod jam Imperatrix ad

eum locum pronior esse cepisset, qui fuerat ei commendatus a multis, quod struendo cenobio congruus haberetur. Propter id ipsum, qui prævenerant sollicitius agentes locum amplius extulerunt : qui cum esset in confinio duorum feodorum regis et comitis⁷⁵ interfluente tantum rivulo discretorum, sedem abbacie trans rivulum in dominio regis, ob umbram regii nominis, statuerunt⁷⁶ et ecclesie, que nunc extat, ex parte fundamenta jecerunt⁷⁷. Imperatrix autem adjuvabat manus eorum interdum et abbas Haimo presens imminebat eis et cooperabatur. Sed postea cum non est ei permissum⁷⁸ a Capitulo commutare prelationes, id est illi cedere quam habebat per spem alterius quod optabat habende, reversus Bordesleiam suos, ex domo sua quos utpote viros industrios hic premiserat tanquam ipse secuturus, ad se revocavit; reliqui vero, quos hiis abeuntibus in loco reliquit, optimis eorum ablatis et abbatis quem optaverant spe sibi precisa, jam ad persistendum illic amplius animis infirmari ceperunt. Cum etiam Imperatrici non placuit diuturnitas eorum, quod ejus expensis ad loci provectum ut oportebat non uterentur : jam enim multa contulerat illis, maximo postquam inter eam comitemque convenerat in unius loci promotionem amborum vota convenire, quodque comes ei dederat manere et ab hac addendum quod adhuc opus erat. Que cum esset una de sensatis in

terra mulieribus, bene etiam interius in Dominum affecta, plurima plurimis in pias causas erogabat⁷⁹. Tunc et huic loco dedit, in foresta Fiscanni, que foresta parvis licet arboribus adhuc erat, terram grangie⁸⁰ de Fangosemare⁸¹; quod donum postea filius ejus rex Henricus auxit, sicut in ejus carta suo loco memorabitur⁸². Eadem ipsa didicerat per quemdam hujus loci novicium Gerardum medicum et familiarem suum, qui quid in probatione negligentius ab illis haberetur, se petente, missus ad Mortuum-Mare fuerat probacionem suam ibi complere, per hunc, cum jam factus monachus ad eam accessisset, comperit illa per hos habitatores rem non facile promovendam, per illos autem de Morte-Mari multo melius id agendum : quamobrem ad eos deinceps inclinatio animo fuit. Interim hiis ad Bordesleiam redire parantibus et illis de Mortuo-Mari ad alia vacantibus, abbas Haimo cum esset apud Elemosinam⁸³, de qua domo Bordesleia secundo gradu, una scilicet interposita domo, descenderat⁸⁴, contra quod inter eum et abbatem Morte-Maris convenerat, locum hunc Elemosine dedit. Quare postea disceptatio super hujus loci jure fuit inter abbates de Elemosina et de Morte-Mari. Sed Imperatrix finem controversie fecit, alterius religionis homines in locum ipsum inducere parans, nisi libere Mortuo-Mari subderetur : per quod et a disceptatione cessatum est et locus deinceps, omnium

assensu, Mortuo-Mari cessit⁸⁵. Dederat enim Imperatrici consilium soror sua Mathildis, abbatissa Monasterii-Villaris⁸⁶, ut quemadmodum ipsa regis Henrici fuit filia, sic condendam ab ea domum Mortui-Maris, id est domus a patre suo condite⁸⁷, filiam⁸⁸ faceret esse. Quamobrem illa, jam abbate Mortui-Maris Adam sacra morte sublato⁸⁹, misit ad abbatem, qui successerat ei, Stephanum⁹⁰; qui cum apud Rothomagum occurisset ei, convenit eum super hac re, sed ipse diu distulit assensum adhibere, dissimulans hoc ipsum quod optabat, donec ex Imperatricis instantia futurum rei profectum collegisset. Voto tamen ejus in hoc annuit ut illuc mitteret Richardum de Bloxevilla, jam apud Morte-Mare conversorum magistrum, qui, cum his de Bordesleia discedere parantibus, pro re servanda moraretur : nam discedentibus illis in Angliam, ipse, cum Arnaldo, quondam eorum abbate viro venerabili sancteque conversationis, in loco resedit, emptis illorum utensilibus, cartis que retentis, preter privilegium domini Pape super loci confirmatione, quod tulerunt et postea coacti reddiderunt⁹¹.

Instancius interim egit Imperatrix ut conventus illuc ex Mortuo-Mari mitteretur⁹², que postquam visa est ex animo rem aggressa, vocatus est ut consuleretur abbas olim Ursicampi Guillelmus⁹³ et adveniens assensum operi dedit. Tunc provisum est qui mitterentur huic negotio

convenientiores et designati sunt Guillelmus de Openiis⁹⁴, Guill. de Farseus⁹⁵, Roger. de Montvill., Adulphus parisiensis, Roger. de Herbetot, Robertus de Cahaines⁹⁶, Frogerus lexoviensis et alii quidam. Radulfus de Noyon⁹⁷ non multo post venit⁹⁸. Hi, cum mittendi fuissent, elegerunt abbatem, in dominica quadam, scilicet Richardum quem diximus de Bloxevilla⁹⁹, virum negotiis utilem ut ipsis effectibus est declaratum¹⁰⁰.

Feria secunda processit ex Mortuo-Mari conventus ille, semen benedictum future frugis, in terra deserta in loco solitudinis. Persecuti sunt illos abbates Ursicampi¹⁰¹ de Briostel¹⁰² et Morti-Maris¹⁰³ et venerunt usque Rothomagum. Quibus prandio reffectis apud virum venerabilem archidiaconum Laurencium¹⁰⁴, ad quem familiariter in urbe fratres Mortui-Maris ex more declinabant, post refectionem descendit ille conventus, per naviculam, ad locum ei designatum navigio venturus. Et ecce de loco, quem jam relictum a Bordesleiensibus custodiebat electus illorum abbas Ricardus, per litteras evocatus advenit, nescius horum que facta fuerant. Cui deducto seorsum abbates intimarunt quod illi conventui prout poterant consulissent, eumque monebant non adversari nec impedimento esse factis eorum : et ille se minime presumpturum esse respondit : Tu es, inquiunt, in abbatem ab eis electus, preesto illis nec obsistas. Fecit ipse

quomodo dixerat, imperato se sine contradictione permisit.

Enavigavit ergo conventus ille trans Secanam; abbates vero scorsum alia via¹⁰⁵ venerunt usque ubi, super ripam fluminis, utraque Mathildis eis occurrit ex conducto, videlicet Imperatrix et abbatissa soror ejus in adjacentibus fluvio pratis¹⁰⁶; quibus conspectis: En viros, inquit abbatissa, decoros et ad fovendos eos ac promovendos sororem monitis incitabat. Facturam se quod monebatur illa spopondit et impositis naviculis victualibus dimisit eos et abierunt. Et exinde diu noctuque navigatum est, quousque kilebo¹⁰⁷ feria tertia pervenerent. Abbates apud Rothomagum illa nocte manserunt, quod electus ille Ricardus ipsa feria tertia, videlicet in festo S. Barnabe apostoli, benedicendus illic esset in abbatem. Quo nimirum benedicto, festinaverunt abbates conventum, qui precesserat ad sepredictum locum, prevenire: sicque factum est ut hinc inde conventus et abbates ad ipsum locum feria quarta convenirent. Anno igitur ab Incarnatione Domini M° C° L° primo¹⁰⁸, II° Id. junii, feria quarta, in crastino festivitatis S. Barnabe apostoli, conventus ex Morte-Mari veniens per memoratos abbates introductus est in locum istum, qui rectiore nomine Votum appellatur¹⁰⁹; quique deinceps possessus ab ipsis est et successoribus ipsorum. Postero die, pro-

fessiones abbati suo fecerunt et in reliquum moribus et operibus tales apparuerunt, qui vere religiosi patris Adam¹¹⁰ institutione profecerint, vere prodierint domus ex gremio disciplinate.

Sed ab adventu statim eorum motus est indignatione comes Gualerannus adversus illos, quod, eo inconsulto, vel Bordesleienses ipsum locum deseruissent vel hii vacantem occupassent. Plus anno continuo continuavit in ira sua misericordiam suam, illam quam in Francie loco dederat elemosinam eorum usibus venturis¹¹¹, donec Imperatricis ope, comitisse etiam interventu, in eorum capitulum introiret, ubi satisfactione conventus supplicantis rediit cum illis in gratiam et detenta restituit et auxit ante data¹¹², locumque cum omnibus appendiciis possidendum eis perpetuo, cum omni libertate, donavit¹¹³.

ANIMADVERSIONES
IN CHRONICON
VALASSENSE

ANIMADVERSIONES IN CHRONICON VALASSENSE

1. Proverb. xxvii, 25.

2. Quo tempore exaratum fuerit Valassense Chronicon, ex hac præfatiuncula operi præmissa, datur augurandi facultas : exeunte scilicet sæculo duodecimo; abbatia enim anno MCLVII fundata, ea quæ vidit ipsemet, vel ab oculatis testibus didicit, narrat monachus, si non elegantiori, saltem poetico sermone. Orationi rhetoricæ colores inducere mos erat cœnobitarum, quorum mens rebus divinis defixa et amœnitate vallium silvarumque jucundata poesim redolebat. Liceat ad exemplum proponere quemdam fratrem Robertum scribentem ad Petrum Cluniacensem : « Cum ad nos veneris, inquit, nec heremum nec heremitas inveneris.

« Triceps namque Parnassus noster, non jam biceps, sicut
« olim locuti sunt poetæ priores. Hinc faunos bicornes, inde
« satyros saltantes, circumquaque vero strepitus ferarum,
« suavesque garritus avium habens, nil tale insinuat. Tantum
« hic sursum cucullatos poetas quære; coloratos nigro
« monachos mirare; religionis, orationis, lectionis amatores
« fratres desidera... Et hoc de illis qui montem medium
« incolunt. Qui vero reliqua duo Parnassi capita occupant,
« in ipsius familia censentur quæ¹ perpetuo silentio
« damnat vocis articulatæ primitias, et quæ eosque religiosa
« manet, quod nunquam nisi vocata vel excita respondet.
« Quod si religiosus es, approba similitudinem; si creditus,
« solitudinem; si grammaticus et lectionis amator, convictus
« conditionem. Hæc, frater charissime, penes nos haben-
« tur². »

3. « Anno gratiæ 1148... exercitus imperatoris Alle-
« manniæ et *regis Francorum*, qui *summis ducibus illustrati*
« cum summa incedebant superbia, ad nihilum devenie-
« runt³... »

4. « Ad Pentecosten, 1147, *rex Franciæ Ludovicus*, et consul
« flandrensis Theodoricus, et consul de S. Ægidio, et *innu-*
« *merabiles exercitus de numeroso regno Francorum*, et multi
« de gente Anglorum, crucibus assumptis, iter Jerosolymi-

1. Echo.

2. Maxima Bibliotheca Patrum. Lugduni, 1677, xxii, 927.

3. Rogerius de Hoveden, annal. pars prior, apud Script. rer. Angl. Francofurti, 1601, p. 489.

« tanum arripuerunt ut paganos, qui ceperant urbem
« Rohais¹, expugnarent². »

5. « *Unus erat horum vir clarissimus... comes Mellenti Galerannus.* »

Robertus de Monte, ad annum 1157, Walerannum crucem
assumpsisse testatur his verbis : « ... Audita... conquestione
« Christianorum de locis sanctis venientium super irruptione
« pagauorum; prædicatione etiam Bernardi abbatis de Clara-
« valle, viri non contemnendæ auctoritatis, cui papa Eugenius
« injunxerat hoc officium, commoti Ludovicus rex Fran-
« corum, Conradus imperator Alemannorum, Fredericus
« etiam nepos ejus dux Suevorum, *Galerannus comes*
« *Mellenti tertius*, Guillelmus de Warennia comes³ frater
« ejus, Theodoricus etiam de Auseis⁴ comes flandrensis, et
« alii multi magnæ auctoritatis et dignitatis viri... non solum
« milites et laici, sed etiam episcopi, clerici, monachi,
« crucem in humeris assumentes ad iter jerosolymitanum
« se præparaverunt. Rex autem Francorum et Robertus

1. « ROHA. C'est ainsi que les Arabes appellent aujourd'hui la ville
« d'Édesse en Mésopotamie. Nos voyageurs l'appellent vulgairement
« Orfa. Cette ville fut prise sur les Arabes, par les Français, pendant
« les guerres de la Terre-Sainte; mais elle fut reprise sur eux,
« l'an 139 de l'Hégire (1144), ... sous le règne de Baudouin, fils de
« Julio ou Foulques roi de Jérusalem. La ville d'Édesse fut reprise
« sur les Arabes et saccagée, ... l'an 1393, par Tamerlan. » — *Le
grand diction. géogr. et critique par Bruzen la Martinière*. V^o Roha,
t. ix.

2. Rogerius de Hoved. — Script. rer. angl., 489.

3. Comte de Surey.

4. Théodoric d'Alsace.

« frater ejus, et *Gualerannus comes Mellenti* et alii multi
« juxta *Vigiliacum*¹, die dominica in ramis palmarum
« crucem assumpserunt². »

6. *Walerannus comes Mellenti* ex illustri gente oriundus;
quippe qui avos habuit :

Bernardum danicum, Ducis in *Normannia* vicesgerentem
et *Rotomagi* baptisatum, anno 912.

Torf de Tourvilla, 955.

*Turolfum de Ponte-Audomari*³, « *Normanniæ* ducibus
« affinitate conjunctissimum; qui sororem *Gunnoridis*,
« *Richardi II* matris, uxorem duxerat, ex qua *Humfridum*
« suscepit. Factus et ipse *pedagogus* *Willelmi* ducis; a
« perfidis patriæ proditoribus demum interfectus est⁴. »

Humfredum dominum de *Vetulis*⁵, 1027⁶, « qui genere
« spectabilis, opibus dives et amplissimo fuit pollens ho-
« nore⁷. »

*Rogerium de Bellomonte*⁸, 1066, virum « antiquæ simpli-
« citatis et fidei, qui, crebro a *Willelmo I* invitatus ut
« *Angliam* veniret largis possessionibus muncrandus, super-

1. *Vizeliacum*, apud *Duchesne*. — *Scrip. norm.*, 982. — *Vézelay*.

2. *Robertus de Monte*, ann. 1157, apud *rer. gall. et franc. Script.*,

t. xiv. — *Chronica Normanniæ*, apud *Duchesne*, 982.

3. *De la Roque. Hist. de la mais. d'Harcourt*, t. I.

4. *D. Mabillon. Annal. bened.*, IV, 392.

5. *Honfroi de Veules*.

6. *De la Roque*, I.

7. *Annal. bened.*, IV, 392.

8. *Castellum de Bellomonte* supra *Rislam*, inter *Ebroicas* et *Lexovium*, *Rogerus* ædificavit et proprio nomine insignivit, vertente sæculo duodecimo. — *Moreri-Vo. Beaumont-le-Roger*.

« sedit, pronuntians patrum suorum heræditatem se velle
« fovere, non transmarinas et indebitas possessiones vel
« appetere, vel invadere'... »

Ex patre autem Roberto de Bellomonte et matre Elisabeth viromanduensi, quam sanguine regio genuerat Hugo cognomento Magnus, ortum habuit Walerannus². Qui quidem
« Robertus consul de Mellent, sapientissimus in rebus secularibus omnium usque in Jerusalem degentium et regis
« Henrici consiliarius³ », cum Henrico I veluti conregnavit :
« astutior enim... cum superiorum regum tempore, spe
« sensim pullulante, in gloriam procederet, hujus (Henrici I)
« ætate, summo provectu effloruit. Habebat que ejus consilium quasi quis divinum consulisset sacrarium... et
« prorsus ad quod intenderet, pro viribus eloquentiæ, citissimus persuasor... In placitis propugnator justiciæ, in
« guerris provisor victoriæ; dominum regem ad severitatem
« legum custodiendam exacuens, ipse non eas sequens sed
« proponens; expers in reges perfidiæ, in cæteros ejus
« persecutor⁴. »

Hæc fuit Waleranni prosapia, certe non ingloria.

1. Guillelmus Malmesburiensis, apud Script. rer. angl., 160. — Francofurti, 1601.

2. « Hugo cognomento Magnus, frater Philippi regis Francorum... genuit... filias... quarta filia nupsit comiti de Meslent, cui peperit filios, quorum unus (Walerannus) successit patri in comitatu, alter vero Robertus comitatum tenuit de Cirecestre. » — Rer. gall. et franc. Script., XIV, 4.

3. Henricus Huntind. apud Script. rer. angl., 380. — Francofurti, 1601.

4. Guill. Malmesb. apud. rer. angl. Scrip., 160.

7. Walerannus, comes Mellenti, qui « omnibus Normanniæ
« primatibus, et firmitatibus, et redditibus et affinis præ-
« tabat', » in plerisque hujus ævi præliis dimicavit. Cruce
assumpta, ut superius dictum est, impetum fecit in Turcos
ad liberandum Christi tumultum. Regem Henricum I, quem
prius amicissimum, postea infensissimum expertus est.
Guillelmo Clito filio Roberti, in bello contra dictum regem,
adjutor fuit; castris autem de Monteforti et de Ponte
Audomari ab Henrico expugnatis, ipsemet Walerannus
Galterum de Walliquervilla ab obsidione castelli de Wattevilla
repulit. Redeunti autem insidias struxit Ranulfus bajocensis :
Itaque, omni aditu intercluso, et invitis comitibus, cum
Willelmo camerario de Tancarvilla et Galtero Giffard et
aliis multis, in finibus silvæ de Routot, manus conseruit fere
solus, sicut olim Thebanorum dux Pelopidas. « Circa Pente-
« costen, inquit Henricus Huntindoniensis, 1124, rex mare
« transiit et recessit ab eo comes de Mellend, discordia
« propalata. Rex autem castellum ejus, quod vocatur Pun-
« taldemer, obsedit et cepit. Anno vero sequente, 1125, rex
« fortunate glorificatus est¹. Willielmus namque de Tancar-
« vile camerarius regis confligens cepit comitem prædictum,
« et Hugonem de Munford sororium ejus et Hugonem²
« filium Gervasii, et tradidit eos regi; rex autem posuit

1. Robert. de Monte, ad ann. 1151.

2. « Gestum est hoc bellum... anno 1124, VII. Kal. apr. haud
« procul a villa quam vocant *Burgum-Tuoldi*.—Guill. Gem., lib. VIII,
« cap. XXI. »

3. Hugues de Neuf-Châtel. — Daniel, III, 484.

« eos in Carcerem ¹, » primo *apud Rothem* ², postea *ad Brigge* ³.

Anno vero 1129 « rex accersivit comitem Walerannum...
« factique sunt tam amici quam antea fuerant inimici ⁴. »

Postea Mathildis imperatrix ex partibus Stephani regis ad suas traxit Walerannum : qui « concordiam fecit cum
« Gaufrido Andegavensi et concessum est ei castellum
« Montis-fortis, quod ex tempore mortis Henrici possederat ⁵. »
Ipse autem expugnavit Hermentruvillam et cum ecclesia succendit ⁶.

Fuit autem *elegans* non solum virtute sed etiam doctrina, si credere fas est Willelmo Malmesburiensi : « His diebus,
« inquit, Calixtus papa... præsentiam suam prope Norman-
« niam exhibuit. Cujus colloquio potitus rex Angliæ, Romanos
« prudentiam Normannorum mirari et prædicare coegit.
« Namque ille infesto venerat animo (propter Roberti capti-
« vitatem), sed responso principis, quod erat simile veri et
« probabilibus argumentis perstrictum, parum contra re-
« tulit. Possunt enim communes (monachus loquitur!...) »
« ad quamlibet partem inflecti pro facundia orationis... Et
« ut nihil cumulatae pompæ deesset, *adolescentulos clarissimi*
« *generis, filios comitis Roberti de Mellento, ut contra cardi-*
« *nales de dialectica disputarent, subornavit.* Quorum tortili-

1. Henr. Hunt. ap. Script. rer. angl. 382.

2. *Rouen*. — Chronicon anglo-saxonicum ap. Duchesne, 1124.

3. Ibid. 1126.

4. Chronicon anglo-sax. anno 1129.

5. Robert. de Mont. ad ann. 1151.

6. Chronicon triplex et unum, 83. — DD. Charma, L. Delisle, Cheruel ediderunt.

« bus sophismatibus, cum pro vivacitate rationum obsisti
« nequirent, non puduit cardinales confiteri majori occiduas
« plagas florere litterarum peritia quam ipsi audissent, vel
« putassent in patria ¹... »

8. Recte dixit monachus : *De Pratellis utrumque monasterium*; sunt etenim duo de Pratellis monasteria.

1° Pratellum vetus, *Preaux*, sub titulo S. Petri, Ord. S. B., inchoatum anno 1034.

2° « Pratellum S. Leodegarii, *Préaux St-Léger*, monialium,
« Ord. S. B. anno 1040 ². »

« Vix amplius decem millibus passuum a Beccensi
« monasterio, inquit D. Mabillon, distat locus quem veteres
« Pratellos, alii Pratellum vocant, in angusto montium
« intervallo, haud procul a Ponte-Audomari positus, ubi
« antiquitus monasterium stetisse constat... Hoc monasterium
« danica tempestate, ut alia illis in partibus fere omnia,
« solo æquatum instaurare, immo a fundamentis erigere
« aggressus est hoc tempore nobilissimus miles, Hunfredus
« nomine, cognomento de Vetulis ³, Turoldi filius. Idemque
« alterum sanctimonialium ibidem inchoavit... Hunfredus
« genere spectabilis, opibus dives et amplissimo pollens
« honore, suas opes ad promovendum Dei cultum impendere
« statuit, suffragante conjuge Albereda; et *cænobium virorum*
« *in proprio fundo Pratellis dicto, in honorem S. Petri*
« *construere cæpit, alterum puellarum in honorem S. Mariæ;*

1. Will. Malm. — Script. rer. angl. 560.

2. Annuaire historique, 1838.

3. Honfroi de Veules.

« *quod utrumque liberaliter dotavit. Quamobrem accersito*
« Granulfo Fontanellæ abbate, cui valde familiaris erat, ejus
« consilio novi monasterii ædificia disposuit... eidemque
« locum regendum commisit. Mox adducti sunt e Fontanella
« monachi, quibus sui vice Gradulfus præfecit Ansfridum
« abbatem, sub quo Hunfridus ipse, non multo post, abruptis
« sæculi impedimentis, sanctæ religionis habitum induit,
« ibidemque vitam laudabili fine conclusit¹... » Decessit
autem IV. Kal. octobris, 1074. « Humatus fuit primo in navi
« ecclesiæ, dein ad latus evangelii in chorum translatus, ac
« demum in medio chori ubi hactenus ejus cineres asser-
« vantur²... »

Rogerus de Bellomonte ejus filius monachus factus est in
extremis³, Prætelis.

« Robertus Leicestrensis et Mellenti comes Rogerii filius⁴,
« ejusque frater Henricus comes Warwicensis octo parochias,
« in Anglia, concesserunt huic monasterio, cum jurisdictione
« temporali... Gualerannus ipse addidit decimam salmonum,
« et aliorum piscium in Risle fluvio captorum, cum annua
« duorum dierum piscatura... Et ut jugiter in capitulo
« lampas arderet ante corpora parentum suorum ibidem
« tumulata, viginti solidos annui redditus addixit⁵. »

9. Bordesleia, abbatia Ord. Cisterciensis, in Worcester-

1. Annal. Bened. IV, 392.

2. Ibid. IV. 83.

3. Ibid.

4. Robertus de Bellomonte Waleranni pater.

5. Gall. Christ. XI.

shire fundatur a Waleranno comite Mellenti, anno 1136-1138¹.

In charta foundationis Walerannus sic loquitur : « Sciatis
« me fundasse abbatiam de Bordesleia de Ordine Cisterciensi
« ... Dedimus in elemosinam perpetuam totam terram de
« Bordesleia². »

« There are no vestiges now remaining of Bordesley abbey.
« The foundations are said to have been discovered in diffe-
« rents parts of eight acres of ground³. »

10. Anno 1150, rex Stephanus urbem Wirecestre pulcherrime assilivit... « Castellum tamen, quod urbi inerat, capere non
« potuit : *Urbs namque illa Waleranni consulis erat de
« Mellent*, quam ipse rex Stephanus ei malo suo dederat⁴... »

11. Ut Walerannus regni commodis inserviret, Stephanus rex ei comitatum Wirecestriæ cum filia Bienna sponsa contulit, 1136⁵. Quæ quidem Bienna dicta est, quia vix duobus annis nata desponsata fuerat⁶.

« Stephanus rex, inquit Ordericus Vitalis, filiam suam
« Biennem Galeranno comiti de Mellento in incunabulis
« dedit, 1136⁷. »

1. Nomasticon anglic. nov. V. 407.

2. Nomast. angl. I. 803.

3. Nomast. angl. nov. V. 407-409.

4. Henr. Hunt. apud Script. rer. angl. 895.

5. De la Roque, I.

6. A. De la Roque, I, p. 11.

7. Ord. Vitalis, lib. XIII, apud Duchesne, 903.

12. « Pervenerunt Christiani quoquo labore ad sancta loca
« in Hierusalem, et circa augustum mensem Damascum
« obsidentes et dolo Hierosolymitanorum parum proficientes,
« repedare citius studuerunt¹. »

Redierunt autem anno 1148, si credas chronicis Nor-
manniæ : « Eodem anno 1148, circa augustum, rediit
« Ludovicus rex Francorum de Hierusalem². »

Vel anno 1149, si Rogerio de Hoveden fidem dederis :
« Eodem anno 1149, inquit, rex Francorum et uxor ejus
« Alienor a Jerosolymis redierunt in Galliam³. »

13. Gerponvillæ, in vicecomitatu Ourvillensi⁴ non longe a
Valido-Monte, dynastes erat, vertente sæculo duodecimo,
Reginaldus de Gerponvilla, *vir magnificus actimens Dominum*.
Post primates de Stotevilla, de Mortuo-Mari et de Mellento,
divitiis et virtute facile secundus fuit. Cujus dominium
ecclesiam S. Helenæ⁵, et *Le Tillois*, et S. Martinum de *Poteria*,
Gerponvillam et alia loca permulta⁶ capiebat. Reginaldus
autem de Gerponvilla, abbatiæ de Validi-Monte, mensuram
frumenti et molendinum suum de *hamello* dedit⁷, et chartæ
foundationis hujus monasterii sicut et S. Georgii⁸ sigillum

1. Chronica Norman. apud Duchesne, 983.

2. Ibid. 985.

3. Roger. de Hov. apud Script. rer. angl. 490.

4. Les Églises de l'arrond. d'Yvetot, par M. l'abbé Cochet. II. 84.

5. Ibid. II. 216.

6. Ibid. I. 262.

7. Ibid. II. 150.

8. Gall. christ. XI. — Déville, Essai sur l'église et l'abbaye de
St Georges de Boscherville, 76.

apposuit; testisque manet chartæ a Mathilde imperatrice, causa monachorum de Voto, scriptæ, quam hic integram prelo subijcimus.

Charta Mathildis imperatricis, de quadam terra Februarii militis, apud Grouchet.

« Mathildis imperatrix, Henrici regis filia, omnibus sancte
« Ecclesie fidelibus tam presentibus quam futuris salutem.
« Noverit universitas vestra quoniam ego emi, ab Aelix
« uxore Februarii et filiis ejus, pro quadraginta libris
« Andegavensium, totam terram apud Grouchet, que erat
« de feondo ecclesie Sancte-Marie de Voto; de qua terra
« reddebant annuatim, eidem ecclesie, XXti solidos pro
« censu. Hanc terram dedi in perpetuam elemosinam prefate
« ecclesie, pro salute anime mee, et Henrici regis Anglie
« filii mei, et pro anima Henrici regis patris mei, et Gaufridi
« comitis Andegav., et pro animabus filiorum meorum
« Gaufridi et Willelmi, et aliorum antecessorum meorum.
« Et ut istud firmiter et indissolubiliter teneatur, sigilli mei
« impressione signavi, ne deinceps ecclesia aliqua perturbati-
« one sollicitetur super hoc, quod testimonio legalium
« virorum factum est. Testib. Will. de Mala-palude, *Reginaldo*
« *de Gerponvilla*, Walt. Silvano, Roberto de Willech. et
« Will. filio ejus, Rogero Walchet, Bernardo Cumin, Hugone
« de Meondin, Waltero filio Ernoldi, Luca de Craismenil,

« Waltero de Bosobosco et Joh. fratre ejus, et confirmacione
« donatorum prout scripta declarant¹. »

14. Monachum non temere dixisse *alborum monachorum
abbatiam* ex infra scriptis patebit.

« Beccenses sub Anselmo nigrum habitum commutasse
« in album crediderunt plurimi, propter eximiam Anselmi
« pietatem in B. Virginem. Verum, scribit Mabillonius. — Ann.
« Bened. V. 327, — vix mihi persuadeam hanc mutationem,
« sive auctore Anselmo, sive ejus tempore, Becci factam
« fuisse. Illud imprimis me movet quod Ordericus Vitalis
« agens de novis Cisterciensium institutis, qui decennio ante
« Anselmi obitum exorti sunt, eos maxime suggillat quod
« nigro vestium colori, quem ad id tempus Benedictinæ Re-
« gulæ sectatores gestaverant, album novo exemplo prætulisse
« sent. Quod eis etiam Cluniacenses exprobabant : teste Petro
« Venerabili, — lib. IV. epist. 837. — Orderici verba refero :
« Albedine in habitu suo, inquit, præcipue utuntur Cister-
« cienses, qua singulares ab aliis notabilesque videantur.
« Nigredo in plerisque locis sacræ scripturæ humilitatem
« designat, quam idcirco colorem religiosorum fervor haete-
« nus gratanter gestat. Nunc autem nigredinem, qua prius
« Patres, tam regulares clerici in cappis quam monachi in
« cucullis, ob humilitatis specimen usi sunt, modernitanquam
« ob majoris justitiæ ostentationem abjiciunt; inusitata quoque
« pannorum sectione suorum ab aliis discrepare appetunt². »

1. Ex cartulario Mss. abb. de Voto I. f° 14 recto. Apud Arch. de la Seine-Inférieure.

2. Gall. christ. XI 225.

15. « In civitatibus, in castellis aut villis, nulla nostra cons-
« truenda sunt cœnobîa, sed in locis a conversatione homi-
« num semotis¹. »

Hunc solitudinis amorem lepide dixit Petrus venerabilis :

« Silvas incolimus, inquit, pertæsi urbium, rura amamus
« et ut aliquid poeticum addam :

« Jam non mihi turbida Roma

« Sed vacuum Tibur placet ac imbelles Tarentum². »

16. *Haia* est « sepimentum ex virgultis confectum. »

« Haiam nostri appellabant quamdam silvæ partem delec-
« tam, quam sæpibus muniebant ad feras includendas, aut
« ad alios usus³. »

Agnes comitissa, ut inferius, benevole Lector, compro-
batur, Waleranno dotem attulerat haiam de Lintot. Cujus
haiæ terminos reperies si per *Valassiam*, *Grochet*, *feudum*
de *Feukerei*⁴, *S. Nicolaum de haia*, Anquetiervillam, Triquer-
villam⁵ et Trinitatem de Monte longo itinere pertransieris.

« La Haie de Lintot, aiebat D. Orillard prior abbatiæ
« regnante Ludovico XIV, donnée par le comte de Meullan

1. Nomasticon Cisterciense, 249.

2. Horatii epistolar. lib. I. Epist. vii, 43. — Max. bibl. Patrum.
Lugd. 1677. XXII, 926.

3. Ducange V. haia.

4. Le Feugueret, château de Beuzevillette.

5. Apud Triqueriervillam viget traditio antiquæ abbatiæ Voti filiæ.
— Egl. arr. Havre. II. 218.

« est un terrain... qui comprend, en bois et terres, plus de
« deux lieues¹. »

Nec mireris intra haie sepimenta extitisse prædia : enim-
vero, quandoque hominum ferarumque fiebat cohabitatio,
teste Henrico Huntindoniensi : « Ivit rex (Henricus I),
« inquit, ad Wodestoc, ad locum insignem, ubi... cohabita-
« tionem hominum et ferarum fecerat². »

17. Quæ pericula fuerint experti, quæ vota emiserint
Walerannus de Mellento et Reginaldus de Gerponvilla, non
obscure indicat charta foundationis inferius legenda; quæ
monasterium mox ædificandum tum primum vocat *abbotiam*
de Voto : « Hugoni Dei gracia Rothom. archiep. Galerannus
« comes Mellenti salutem. Noverit universitas vestra me
« dedisse *abbatie Sancte Marie de Voto*,... que sita est in
« valle que est inter Lillebonam et Bollebec³... »

18. Abbatia Mortui-Maris sic « ab antiquo appellata fuit
« propter inundationem fontium, qui inde oriebantur et
« humo iterum mergebantur; et sic vallem quasi bitumen
« effecerant, usque dum in rivulum derivarent⁴. »

« Id monasterium eremitis inhabitandum vir sanctitate
« doctrinaque percelebris, nomine Alexander, in diœcesi
« Rothomagensi, ad forestam *Delionis* recens fundaverat,

1. Arch. de la S.-I. fond du Valasse.

2. Henric. Huntind. 382.

3. Arch. de la S.-I. Valasse.

4. Gall. christ. XI.

« 1134¹, annuente Henrico Anglorum rege; sed desiderio
« arctioris disciplinæ, ac Waleranni abbatis Ursicampi
« sanctitate illectus, Cisterciense Institutum suscepit, sub
« ejus cura. »

« Anno 1137, inquit Manriquez, abbas Alexander... domum
« suam, scilicet Mortui-Maris, Ordini Cisterciensi conjun-
« xit, et Walerannus abbas Ursicampi eam in filiam sus-
« cepit². »

Sic loquitur de Mortuo-Mari Robertus de Monte : « Hoc
« tempore, venerabilis vitæ Alexander primus abbas Mortui-
« Maris, se et domum suam tradidit abbati Ursicampi³. »

19. Rabel de Tancarvilla, filius Willelmi qui ecclesiam
S. Georgii a Radulpho camerario ædificatam, ex prioratu
Canonicorum abbatiam O. S. B. fecerat, patre orbatus anno
fere 1124 vixit ad annum 1140⁴.

20. Monasterium Mortui-Maris anno 1134⁵ inchoatum
absolvit seu fundavit Henricus I, eodem anno 1137, quo
Alexander, primus abbas ejusdem cœnobii, domum suam
Ordini Cisterciensi cunjunxit⁶. Rabel autem de Tancarvilla

1. Call. christ. XI.

2. Manriquez, Annales Cistercienses. 1136. cap. ix. 319.

3. Robert. de Monte ad ann. 1138.

4. Essai sur l'église et l'abb. de S. Georges de Boscherville. — Deville, 1827.

5. Call. christ. XI.

6. Manriq. Annal. Cist. ad ann. 1136. — Chronicon triplex et unum, 10. — Robertus de Monte ad ann. 1138. — Duo posteriora Chronica assignant annum 1138.

obiit anno 1140¹, antea tamen vocaverat fratres Mortui-Maris. Quibus ita comparatis, certum est monachos Cistercienses, discipulos S. Bernardi apud Mortuum-Mare, capellam S. Petri de Faveris subiisse intra annos 1137 et 1140.

21. Quando septum claustrale monasterii de Voto simulque agri circumpatentes lineis descripta fuere, ineunte nostro sæculo, viri geometriam docti nomen agri dicti *le Favery*, *le Faveril*, quod a patribus acceperant, servaverunt et inscripserunt in ichnographia universali et publica regionis, cujus similitudinem, pro portiuncula Valassensi, delineavimus². In altera autem antiquiori ichnographia³, quam etiam lectori benevolo tum primum edidimus, *pomarium* monasterii, quod forsan olim latius extendebatur, agro cui nomen *le champ du Favery* adjacet.

22. Sancti Ægidii eremitarum Galliae patris, et S. Mellonis archiepiscopi rotomagensis, qui solitudinem apud Hericurtum⁴ supra ripam rivuli sibi delegerat⁵, vestigiis inhærentes S. Gaucherius mellentensis, et Hugo de S. Joviniano auctor Insulæ-Dei, et Gualterius Malavis Vallis-ægrorum apud Bolbec fundator⁶, procul ab hominum congressu se recepe-

1. Rer. gall. et franc. Script. XIV, 499.

2. Plan du Valasse, extrait du cadastre, pl. II.

3. Plan du Valasse, extrait d'un plan terrier de l'abbaye. Arch. de la S.-I. pl. I.

4. S. Denis d'Héricourt.

5. D. Pommeraye. Histoire des Arch. 44. — Egl. arr. Yvetot. II. 105.

6. Gall. christ. XI, 340.

runt. Horum exempla sectantes plurimi eremi cultores, per loca deserta vallium, se abdiderunt. Aliquot autem recessus ubi pius eremita, *sicut passer solitarius in tecto*, Deum olim excogitavit, solerti investigatione in lucem protulit noster D. Cochet. Siquidem intra fines Tiergevillæ, in quadam vallecula arboribus condensa, quæ ad magnam vallem Fiscanni veluti influit, medio saltu cui nomen *Le bois Tranchard*, duæ spelunculæ in vivo saxo latitant¹. Et alibi, ineunte valle cui insidet Validus-Mons, ad latus collis cognomento *Vasouy* apud Collevillam, alia cella reperta fuit². Solitudo autem Vallis-Ascii rivulis et silvis aptissima quæ mentem ad divina abriperet, sed antiquæ Romanorum viæ, quam eo tempore chartæ monasterii *Keminum regium*, vel gallice *la haulte rue* vocabant, proximior, ideoque a solitario deserenda.

23. Non mirum capellam *S. Petri de Faveris* ab eremita Vallis-Ascii desertam fuisse *propter guerras* : perlegenti enim veterum historias ab anno 1100 ad annum 1137, sæpius « cornua rauco strepebant cantu³, » et « clamor, ut in « initio bellorum fieri solet⁴, » intra colles Voti procul dubio personabat. Reipsa, anno 1101, « misit rex (Henricus I) « milites in Normanniam, qui... *prædis et combustionibus* non « minimam cladem rebus consularibus ingesserunt. Willelmus « vero consul Morteuil, causa perfidiæ ab Anglia exhere-

1. Egl. arr. Yvetot, II, 196.

2. Ibid. II. 174.

3. Henr. Huntind. ad ann. 1106.

4. Guill. Gemet. lib. VIII, cap. XXI.

« *datus a rege, in Normanniam discedens animo perfecto et exercitio ferventi, vir probissimus indixit et infixit regalibus turmis Werram calamitate refertam*¹. »

Anno 1102, « *fax bellorum immissa Normanniæ, perfidorum admixtione, quasi regalibus alimentis animata convaluit, circumquaque posita corripuens...* » Robertus de Belesmo, cui comitatum Cantiae renuerat rex Henricus, « *indignatus undus et fremens Normanniam abiit. Ibi assultus... regiis castellis irritus fecit*². » Inter autem castella regia erat Insulabona prope Valassiam.

1105, « *Henricus perrexit in Normanniam contra fratrem suum (Robertum) certaturus, ... cepit plurima castra et omnes fere principes Normanniæ regi se subdiderunt*³. »

1106, « *Cum rex obsedisset castrum Teuerchebrai... captus est dux Normanniæ Robertus et Willelmus consul de Mortuil... et anno 1107, cum deletis et subjectis hostibus Normanniam pro libitu (idem Henricus I) disposuisset, rediit in Angliam... ubi... exhaeredavit... Willielmum Malet*⁴. » Captivos vero duxit « *comitem Moretonii, et Willielmum Crispinum... et Robertum de Stulevilla*⁵ », et pax reddita est « *miserae provinciae quæ pene, per imprudentiam comitis prædicti (scilicet Roberti), destructa erat*⁶. »

1. Henr. Huntind. ad ann. 1104, 379.

2. Will. Malmesb. 157.

3. Henric. Huntind. ad ann. 1105, 379.

4. Ibid. 379.

5. Will. Malm. ap. Script. rer. angl. 227.

6. Will. Gem. lib. VIII, cap. xiii.

Anno 1112, *Willelmum Crispinum* adhuc rebellem « exulavit rex... a Normannia ¹. »

1124, Guillelmus I de Tancarvilla Walerannum de Mellento et Hugonem de *Munford* sororium ejus devicit et captivos duxit. Rex autem Henricus dominium comitis in Normannia invasit et castellum de Wattevilla captum solo adæquavit ².

Illi autem milites, *Willelmus Crispinus*, *Robertus de Stutevilla* et *Willielmus Malet*, *Guillelmus de Tancarvilla*, *Walerannus de Mellento* et *Hugo de Monte-forti* et alii, quorum turres in proximo assurgebant ³, homines et currus per *Keminum regium* et agros *Valassenses* deducebant et magnam valde molestiam eremitæ afferebant.

24. Eo tempore quo fratres Mortui-Maris capellam S. Petri de Faveris occupavere, bello tota flagrabat Vallis-Ascti. Vix enim Henrici I, post venationem in *foresta Delionis* mortui, « corpus cultellis circumquaque desecatam, et multo sale « aspersum coriis taurinis reconditum est, causa foetoris « evitandi ⁴... » Cum « jam cœpit rabies Normannorum per- « jurio et proditione pullulare, 1135. »

Et anno 1136, « rex Stephanus transfretavit in Norman- « niam,... ubi... martiis altercationibus assolitus omnia « quæ incœpit luculenter perfecit, *hostium circumventus* « *repulit*, *hostilia castella depulit* ⁵... »

1. Henr. Huntind. 380.

2. De la Roque, t. I.

3. W. Crispini apud Beccum-Mauritanæ — R. de Stutevilla supra Validum-Montem — W. Malet apud Gerardivillam.

4. Henric. Huntind. 386.

5. Ibid. 387.

Anno autem 1137, idem rex Stephanus « rebellantem
« Rabellum (de Tancarvilla) bellico robore impeñit, et oppida
« ejus *Juliambonam*, Willeriasque¹ et Mansionem-Odonis²,
« et per se aut per auxilarios, cum familiis suis, ferro et
« flamma expugnavit³. »

Juliambonam autem *captam* belli pretium retinuit. Ita ut
Guillelmus Malneno, cum socio vix adveniens, medius staret
inter milites camerarii reluctantes et anglos crinitos⁴ oppu-
gnantes. Itaque, camerario suadente, ambo *redierunt propter
guerras*.

25. Richardus I dux Normannorum, filio Roberto comiti
ebroicensi simulque archiepiscopo rotomagensi, partem
dominii Insulæbonæ dederat, Mesnillum, Gravenchon, Lintot,
etc., 990⁵. — Richardus filius Roberti archiepiscopi, comes
ebroicensis, genuit Agnetem, quæ, comitatu ebroicensi et
terris Insulæbonæ dotata, nupsit Almarico I de Monteforti.
Hujus autem neptis, Agnes de Monteforti, domina de Gor-
naco⁶, filia Almarici III comitis ebroicensis et soror Alma-

1. Villers.

2. Mesnil-Eudes.

3. Ord. Vital. ap. rer. gall. et franc. Script. XIV, 76.

4. Cum ex Anglia devicta redux Guillelmus Pascha celebraret apud
Fiscannum, Normanni « cernebant crinigeros alumnos plagæ aqui-
« lonalis, quorum pulchritudini Galliæ comatæ formosissimi juvenes
« inviderent : nec enim venustati puellari cedebant. » — Guill.
Pictav. ap. Duchesne, 211. — Willelmus Malmesburiensis loquitur de
« crinitis nostris (anglis), qui, obliti quid nati sunt, in muliebris
« sexus habitum, capillorum longitudine, seipsos transformant...
« longitudine capillorum cum feminis certabant. » — Will. Malm. 176.

5. Guillmeth. Lillebonne, 80.

6. Gournai-sur-Marne.

rici IV¹, haiam de Lintot et vallem Insulæbonæ, Waleranno comiti de Mellento, dotem attulit², anno 1140³.

26. Agnes de Garlande, comitissa de Rochefort, Almarico III de Monte-forti comiti ebroicensi, cui nupserat anno 1120⁴, peperit :

1° *Agetem de Monte-forti* dominam de Gornaco, quam Walerannus duxit uxorem anno 1140⁵, ideoque decem et novem annis, ut verisimile videtur, natam.

2° Almaricum IV, qui innuptus atque ideo adolescens vita functus est, anno 1140⁶. Almaricus iste « totam haiam de Lintot... cum sorore sua (Waleranno) donaverat⁷. »

3° Simonem III comitem ebroicensem, qui Almarici IV locum tenuit⁸.

27. Hugo rotomagensis archiepiscopus per chartam, quam mox integram reperiis, confirmat « totam haiam de Lintot, « ... sicut comes ebroicensis cum sorore sua illi (Waleranno) « donaverat⁹. »

1. De la Roque. — Moreri, V. Montfort.

2. Arch. de la S.-I. chart. ms. Waleranni, Hugonis archiep. Mathildis et Henrici II.

3. De la Roque — et Rob. de Monte apud. Script. rer. gall. et franc. XIV. 211, in notulis.

4. Moreri. V. Montfort.

5. De la Roque. Hist. de la mais. d'Harcourt, Table généalog. du livre III et IV, t. I.

6. Robert. de Monte ap. rer. gall. et fr. Script. XVI. 21. in notulis.

7. Charta ms. H. archiep. Arch. de la S.-I..

8. Moreri. V. Montfort. — et Will. Gemet.

9. Arch. de la S.-I. Ex Cartulario ms. abbatiæ de Voto. t. I.

Ipsa Agnes, soror Almarici IV comitis ebroicensis, hanc elemosinam, quia sibi dotem acceperat, sequenti charta confirmat abbatiae de Voto.

Charta Agnetis comitissæ Mellenti, de haia de Lintot¹.

« Hugoni Dei gracia rothom. archiep. et omnibus fide-
« libus sancte ecclesie tam presentibus quam futuris, Agnes
« comitissa Mell. salutem. Noverit universitas vestra me
« fundasse abbaciam Sancte Marie de Voto, de Ordine Cis-
« terciensi, que sita est in valle que est inter Lillebonam et
« Bollebec, pro anima Almarici comitis ebroicensis patris
« mei², et matris meæ³ et antecessorum meorum, et pro
« salute comitis Mell. Gual. domini mei et mea, et Roberti
« filii mei et aliorum liberorum meorum⁴ et amicorum.

1. Arch. de la S.-I. — Cartul. ms. I. f° 24. r°.

2. Almaricus III.

3. Agnes de Garlande comitissa de Monte-forti.

4. Agnes Waleranno peperit :

1° Robertum III de Mellento, dominum de Bellomonte.

2° Almaricum de Mellento, dominum de Gornaco, qui abbatiam Fontis-Guerardi O. Cist. fundavit, anno 1235. — Anselm. II. 408 409.

3° Rogerium de Mellento vicecomitem ebroicensem.

4° Walerannum de Mellento comitem de Worchester.

5° Hugonem de Mellento dom. de Blinchefeld.

6° Dreux de Mellento dominum de Boissefont.

7° Isabellam de Mellento, dominam de Craon.

8° Mariam de Mellento « femme de Hue Talbot, baron de Cleuville, seigneur de Hotot-sur-mer, d'Auffay et de dix autres lieux. »

« Huic autem abbacie dedi et concessi, in perpetuam elemo-
 « sinam, *totam haïam de Lintot cum omnibus appendiciis*
 « *suis*, per manum Gualeranni comitis domini mei, liberam
 « ac quietam ab omni exactione et consuetudine seculari.
 « Testibus, Philip. episc. bajocèn.¹, Rotrold. episc. Ebroic.²
 « et Robt. filio comitis, et Rod. de Novoburgo, et Rod.
 « dapifero de Formov.³, Will. de Pinu, Allan. de N. Villa⁴,

9° Amiciam de Mellento dominam de Ferrières.

De la Roque hist. de la m. d'Harcourt. I. 69. — Anselm. qui
 quintum locum assignat Stephano de Mellento et sextum Hugoni.
 II. 405-406.

1. Philippus d'Harcourt, regis angliae cancellarius. 1143-1165. —
 Gall. christ. XI. 361.

2. Rotroldus de Warwik episc. ebroicensis, 1141-1165. — Gall.
 christ. XI.

3. Prædium, gallice Seigneurie, quod filiabus quibusdam gentis
 d'Harcourt nomen præstitit. Anselmus commemorat *Agetem* dominam
 de *Formeville*, 1087. — Anselm. V. 125. — *Basillam* dominam de *For-*
meville, 1201. — Anselm. V. 127. — *Idam* de *Formeville* quæ nupsit
 Almarico secundo filio Waleranni de Mellento, 1235. — Anselm. II.
 408-409.

4. Nova-villa, gallice, *Saint-Jean de la Neuville*? — Quærenti unde
 Nova-villa nomen duxerit respondeo, non quidem manuscriptis
 testimoniis, sed archeologia et vocabulorum discrimine fretus :
 — Ineunte vallecula, quæ vulgo dicitur *le Val d'Arques* et valli
 Bolbecensi influit, ad latus collis cui insidet antiqua abbatie de Voto
 grangia, *Le Mont - Criquet*, frondescit saltus quem Henricus II
Fractum - Monasterium et monachi, sæculo proximo, vernaculo
 sermone, *Fresmoutiers* vocabant. — Charta ms. Henrici II. — Arch.
 de la S.-I. Valasse passim. — *Monasterium* illis temporibus dicebant quod
 nostris ecclesiam parochialem nominare solent (Redditus super
 tres *acras* terræ quæ « abotant ad Keminum per quod itur ad
 « *monasterium* parochie de Escreinvillæ ». 1283. Arch. de la S.-I. Cartul.
 ms. Valasse. — Alibi, datur redditus « in terra sita ante *monaste-*
rium parochie de Ebelont. — Yébleron. » 1237. — Cartul. ms. VI. f^o
 59. v^o. — Anno 1213, notatur « La voye qui maine de Beauquesne

« Rad. de Mandavilla ¹. » — Iidem fere testes inferius affirmant eadem in charta Waleranni, fol. 53-54.

28. Anno 1067, Odo Stigandus, erga S. Barbaram pietate motus, agros, ecclesiæ collegialis ædificandæ causa, in *puram eleemosinam* dederat². Filia autem ejus Agnete Rabel de Tancarvilla per matrimonium juncta, 1128³, ipse decessit. Tunc camerarius dominium Stigandi et etiam agros S. Barbaræ invasit. « Facta est igitur super eum manus Domini, quæ tanta subito raptorem ægritudine perculit, ut brevi, desperantibus medicis, ad mortis fauces propinquaret. Agnes uxor ejus admodum pia femina, deficiente omni humano consilio, ad divinum se convertit; et nudis pedibus ad ecclesiam S. Barbaræ veniens, coram sacris reliquiis salutem viro suo deprecatura, in orationem se prostravit, et indignationem pro misericordia, ex ipsarum reliquiarum miraculoso fremitu,prehendit⁴... » De

au *Moustier* de Normanville.» — Cartul. ms. V. f° 2. v^o. : Monasterium igitur eo loco exstructum seculorum injuria, sive milites in pago caletensi inter se decertantes, sive, quæ opinio magis arridet, Normannorum turmæ diruerunt. Incolæ autem ex adverso, agris patentibus, monasterium novum *S. Johanni dedicatum* novasque domos ædificantes, *Novam-villam* dixerunt, inde gallice, Saint-Jean de la Neuville. Reliquiis autem monasterii diruti nomen inditum est, *Fractum-Monasterium*.

1. Eodem tempore notantur :

« Guillaume de Mandeville comte d'Essex, mort le 4 nov. 1190.—

• Anselm. II. 489. — Et Guillaume de Mandeville comte d'Essex et d'Aumale, mort en 1189. — Ibid. II. 877. »

2. Neust.-pia. 717.

3. Deville. — Essai sur l'Egl. et l'abb. de Saint-Georges de Bosch.

4. Rer. gall. et fr. Script. Ex Act. SS. XIV. 499.

minaci S. Barbaræ nutu certior factus Rabel vovit, si sanus evaderet, se agros prioribus ampliores redditurum. Ægrotus autem morbum depulit, postea votum implevit¹ et domum S. Barbaræ ædificandam tradidit cuidam eremitæ, Guillelmo de Ebroicis, qui primus Prior evasit².

29. Confer cum tab. I, gallice Pl. I.

30. « He occurs as a Witness to Waleran de Mellent's « foundation charter of Valasse abbey in Normandy, who « died in that year, 1165; Haymo died in 1188³. »

31. Cautio est : « Securitas data pro quavis re facienda⁴. »

Prima charta Waleranni, quæ Haymonem testem habet, frustra perquisita deest. Doctissimorum Patrum Labbæi, Arturi et aliorum investigationes fefellit. Quam oblitteratam suspicamur in cartulariis vel obsoleto codice anglorum; datamque fuisse circa annum 1150, ex itinere hierosolymitano quod anno 1149 finem habuit, conjicimus.

Memorem animum in benemeritum D. H. O. Coxe præstare juvat : quippe qui in bibliotheca Bodleiensi, cui doctissime præest, et in ecclesiæ cathedralis de Worcester cartulariis, frustra quidem sed promptissima maximaque benevolentia chartam nostram perquisivit.

1. *Rer. gall. et fr. Script.* xiv. 499.

2. *Neust. pia*, 717-724.

3. *Dugdale's Nomasticon angl. novum.* V. 407.

4. *Ducange. Vº Cautio.*

32. Duo comitis capellani, *Rog. de Allers et Peregrinus*, testes apponuntur in duobus chartis, quarum prior *clausum de la Plastrere* apud valles, et unum hospitem ad custodiam vinearum concedit in *perpetuam elemosinam*, abbatiae de Voto; posterior autem totam vineam *que dicitur de valle comitis...* et unum burgensem in burgo Pontis-Audomari ¹.

33. In Capitulo Generali, anno 1134, statutum est: « Si cui
« locus ad abbatiam construendam oblatus fuerit, non præ-
« sumat accipere, nisi prius eum distare a cæteris abbatiis
« Ordinis nostri decem leucis Burgundiae pro certo cogno-
« verit. Si tamen ibi congregatio fuerit, per assensum Cister-
« ciensis abbatis Capituli, illum poterit accipere. Grangiae
« autem diversarum abbatiarum distent inter se ad minus
« duabus leucis ². »

34. *Charta Waleranni comitis Mellenti* ³.

« H. ⁴ Dei gracia rothom. archiep., et omnibus fidelibus
sancte Ecclesie tam presentibus quam futuris, G. ⁵ comes
Mell. salutem. Noverit universitas vestra me dedisse abbacie
Sancte Marie *de Voto*, de Ordine Cisterciensi, que sita est

1. Chartæ ms. — Arch. de la S.-I. Valasse.

2. Manriquez, Annal. Cister. 276.

3. Ex Cartul. ms. I. 23. recto. — Arch. de la S.-I. Valasse.

4. Hugo III. Ambianensis, 1130-1165.

5. Gualerannus.

in valle que est inter Lillebonam et Bollebec, pro anima patris mei¹ et matris meæ² et antecessorum meorum, et pro salute mea et *Agnelis comitis* uxoris meæ, et Roberti filii mei et aliorum liberorum meorum, et amicorum vivorum et mortuorum, in perpetuam elemosinam, *totam hanc de Lintot* cum omnibus appendiciis suis, sicut *comes ebroicensis cum sorore sua Agnete comitissa michi donaverat, quando eam in matrimonium duxi*, cum omnimoda libertate, nichil in ea sui juris retinens. Et quia Bernacense monasterium in illis partibus agros affines, cum capella Sancti Marcelli, possidebat, sine quibus abbacia prefata non posset ordinate fundari³, donavi Ricardo⁴ abbati de Bernaco et fratribus ejus, in concambium, septem acras terre arabilis in eodem territorio et triginta solidos probate et usualis monete in assignatis terris et hominibus⁵ annuatim persolvendos, et quinque asinos ad mortuum boscum, absque omni consuetudine reddenda, in foresta de Floteneio⁶, per manum predicti archiepiscopi, in presencia Arnulph.⁷ lexov. episc.

1. Robertus de Bellomonte.

2. Elisabeth Viromanduensis.

3. Sic statuerat Capitulum Generale anno 1134 : « Grangiæ... diversarum abbatiarum distent inter se ad minus duabus leucis. » — Manriq. Annal. Cist. 276.

4. Bernaci quintus abbas Richardus I fliscannensis. 1142-1169. — « Quos Bernacicus in capella S. Marcelli possidebat agros permutavit Richardus cum Gualeranno Mellenti, pro fundanda abbacia de Voto. » — Gall. chr. XI, 831.

5. « Homines : « Servituti glebæ obnoxii, qui censum debent de capite. » — Ducange, V. homines.

6. Apud Neust. pia legitur : « de *Floteneio*. »

7. Arnulfus episc. lexoviensis 1141-1182. « Cruce signalos comitatus est anno 1147. » — Gall. christ. XI. 774.

et Ade¹ abbatis Mortui-Maris et aliorum plurimorum religiosorum in perpetuum. Test. Philip.² episc. bajoc. et Rotrold.³ episc. ebroic. et Robert.⁴ filio comitis et Robert. de Novo-burgo, Rod. dapif. de Formavil., Will. de Pinu, Allan. de N.-Villa, Radulp. de Mandav., Rod. de Brion., Radul. Harenc.

35. « Filiam Matildem ex Matilde susceptam dedit rex
« Henricus Henrico imperatori Alemaniae⁵.

« Missi sunt ab Henrico imperatore romano nunchi, mole
« corporis et cultuum splendoribus excellentes, filiam regis
« (Henrici) in domini sui conjugium postulantes. Tenens
« igitur curiam suam apud Londoniam, quam nunquam
« splendidiorem tenuerat, sacramenta de postulans de con-
« nubio filiae suae, ab imperatoris recepit legatis ad Pente-
« costen⁶... »

« Rex Henricus Willelmum et Mathildam genuit quam
« imperatori Henrico juniore dedit, anno Domini M.C.X.⁷ »

36. Mathildis « filia regis Angliæ exhibebat patrem fortitu-

1. Adam. 1138-1154.— Chronic. tripl. et unum.— Gall. christ. XI.

2. Philippus d'Harcourt filius Roberti d'Harcourt et Coletæ d'Argouges, 1143-1164.

3. Rotroldus de Warwik. episcopus ebroicensis. 1141-1165.

4. « Robert III fit beaucoup de biens à divers monastères, et fut
« présent à plusieurs chartes des rois d'Angleterre ducs de Nor-
« mandie, depuis l'an 1163 jusqu'en 1199. » — Anselm.

5. Will. Malmesb. 166.

6. Henr. Huntind. 379.

7. Guill. Pictav. ap. Duchesne, 213.

« dine, matrem religione. Contendebat in ea pietas industriæ,
« nec quod magis probares discerneres facile ¹.

37. « Anno 1127,... post Pentecosten... Misit rex (Henri-
« cus) filiam suam in Normanniam, jubens eam, per rotho-
« magensem Archiepiscopum, desponsari (Gaufrido) filio
« Fulconis (Andegav. comitis)... Nec distulit quin ipse quoque
« Normanniam navigaret eosque matrimonio cunjungeret ². »

38. « 1142, Rex (Stephanus) obsedit Imperatricem apud
« *Oxineford*, post festum S. Michaelis usque ad adventum
« Domini ³. »

« Interea, inquit Willelmus Malmesburiensis, rex (Stepha-
« nus)... inopinato casu *Oxeneford* civitatem concremavit
« et castellum, in quo cum domesticis militibus Imperatrix
« erat, obsedit : ita scilicet obfirmato animo ut nullius spe
« commodi, nullius timore detrimenti, discedendum pronun-
« tiaret, nisi castello reddito et Imperatrice in ditionem
« suam redacta ⁴. »

39. « Imperatrix... abbatiam, eo quod eam voverat, *Votum*
« appellavit ⁵... »

40. « Non procul a Natali (die vicesima decembris) aufugit

1. Will. Malm. 170.

2. Will. Malm. 175.

3. Henr. Huntind. 393.

4. Will. Malm. 192-193.

5. Rer. gall. et franc. Script. XIV. 512. — Ex Actis SS.

« Imperatrix (a Stephano apud Oxineford obsessa) per
« Tamasim glaciata, circumamicta vestibus albis, rever-
« beratione nivis et similitudine fallentibus oculos obsiden-
« tium. Fugit autem ad castellum de Wallingford et sic
« Oxineford regi tandem reddita est¹. »

Willelmus Malmesburiensis rei seriem sic texuit : « ... Nun-
« tium allatum est egressam Imperatricem ab obsesso
« castello Oxeneford, et apud Wallingford tuto manere...
« Modum sane liberationis Imperatricis gratanter apponerem,
« si pro certo compertum haberem. Est ergo *evidens Dei*
« *miraculum*. Illud satis constat quod metu advenientis
« comitis², obsessoribus plurimis apud Oxeneford, quo
« quisque potuit, dilapsis, reliqui laxiores custodias et
« remissiores excubias fecere... Qua re ab oppidanis anim-
« adversa, Imperatrix cum solis quatuor militibus per pos-
« terulam egressa amnem transiit. Mox, ut nonnumquam et
« fere semper necessitas et remedium excogitat et audaciam
« subministrat, pede Abbadoniam profecta, hinc ad Walling-
« ford equo subvecta est³. »

41. Robur, et æs triplex
Circa pectus erat

Mathildi, quæ, patre Henrico defuncto 1135, regnum
Angliæ fraude Stephani amissum, comitantibus tantum cen-

1. Henr. Huntind. 393.

2. Scilicet Roberti fratris Mathildis, qui, redux ex Normannia,
multos milites ad Oxineford subsidio ducebat. — Will. Malm. 192.

3. Will. Malm. 192-195.

tum et quadraginta militibus, recuperare tentavit, 1140; regem captum in vincula conjecit et Londonio potita brevi tamen in fugam versa est, apud Oxeneford obsessa et in Normanniam retrusa. Postea autem jam non armis sed consiliis Stephanum oppetiit : et Henricum filium « sex-decim annorum juvenem », qui « receptus a proceribus Normanniæ, patre Gaufrido comite Andegavensium jam mortuo factus est dux, » immisit in Angliam. Ille « insperatus advolavit in medio « hyemis, per mare tempestuosum, » et post prælia multa pacem cum Stephano habuit¹. In hoc autem difficillimo rerum statu, Mathildis Henricum auctoritate et consiliis gubernabat et ita filio prudentia et animi robore reverentiam incutiebat, ut Henricus jam rex Angliæ a conquiendo regno Hiberniæ desisteret, « quia matri ejus « Imperatrici non placuit... illa expeditio². »

42. Mathildis, cum filius Henricus jam esset dux Normannorum, anno igitur 1151 saltem currente vel potius transacto, et anno 1152 nondum peracto, ut ex charta Hugonis archiepiscopi patebit, prima dona abbatiæ de Voto impertita est. Quas quidem largitiones solum per chartam archiepiscopi novimus : dederat autem *Vallem* in qua situm est monasterium et *quinguaginta acras terre in foresta Fiscanni*³.

43. Hugo rotomagensis archiepiscopus donis Mathildis et Waleranni in unum collatis, monasterium de Voto, sub

1. Henr. Huntingd., 397-398.

2. Chron. Norm. apud Duchesne 991, anno 1154.

3. Charta ms. Hug. arch. rotom. Arch. de la S. I.

sancte rotomagensis Ecclesiæ protectione susceptum, canonicè erexit anno 1152.

*Charta Hugonis rotomagensis archiepiscopi*¹.

« Hugo² Dei gracia rothomagensis archiepiscopus, omnibus sancte Ecclesie fidelibus tam presentibus quam futuris
« in perpetuum. Noverit universitas vestra nos monasterium
« Sancte Marie de Voto, quod situm est in valle que est inter
« Lilebonam et Bollehech, sub nostra et sancte rothomagensis
« Ecclesie protectione speciali caritate suscepisse et presenti
« scripto confirmasse : statuentes ut quascumque possessiones,
« quecunque bona idem monasterium juste et canonice
« possidet in presenti, vel in futuro quibuslibet justis modis
« Deo annuente poterit adipisci, eidem firma et illibata permaneat.
« In quibus hec propriis duximus exponenda nominibus :
« vallem siquidem in qua prefatum monasterium situm est,
« cum aisiamentis omnibus in foresta de Insulabona ;
« quinquaginta acras terre in foresta Fiscanni cum omnibus
« item aisiamentis ejusdem foreste. Que omnia, a nobilissima
« imperatrice Mathildi Henrici regis filia, eidem monasterio in
« perpetuam elemosinam per manum nostram, cum omni
« moda libertate donata sunt. De donatione autem Gualeranni
« illustris comitis Mellenti, item per manum nostram,

1. Ex Cartulario ms. — Arch. de la S. I. — Valasse.

2. Ab anno 1128 ad ann. 1165 Ecclesiam rotom. rexit.

« totam haiam de Lintot, cum omnibus appendiciis suis, *sicut*
« *comes ebroicensis cum sorore sua illi donaverat*, quando
« eam in matrimonium duxit. Et quia Bernacense monaste-
« rium in illis partibus agros affines, cum capella S. Marcelli
« possidebat, memoratus comes Mellenti donavit Ricardo ¹
« abbati Bernaci et fratribus ejus, in commutationem et con-
« cambium, septem acras terre arabilis in eodem territorio,
« et triginta solidos probate et usualis monete, in assignatis
« terris et hominibus, annuatim persolvendos; et quinque
« asinos ad mortuum boscum, absque omni consuetudine
« reddenda, in foresta de Floteneio, quam tenet de eodem
« monasterio de Bernaco. In presencia nostra et Arnulphi ²
« lexoviensis episcopi, et Ade ³ abbatis Mortui-Maris et alio-
« rum multorum in perpetuum. Si quis autem hanc nostre
« constitutionis paginam sciens contra eam, quod absit, ne-
« faria temeritate venire, et prefatum monasterium Sancte
« Marie de Voto improbe perturbare aut illius bona minuere
« vel auferre vel quibuslibet molestiis fatigare presumpserit,
« indignationem Dei et omnium Sanctorum maledictus in-
« currat, et ab ea hereditate, que fidelibus promissa est,
« nisi resipuerit, in perpetuum maneat alienus. Actum est
« hoc anno ab Incarnatione Domini M. C. quinquagesimo II.
« Presidente sancte romane Ecclesie Eugenio III ⁴, princi-
« pante in Normannia magnifico duce Henrico ⁵. »

1. Ricardus abb. Bern. moritur anno 1169.

2. Arnulphus lexov. episc., 1141-1182. — Gall. christ. XI.

3. Obiit anno 1154.

4. Eugen. III. 1145-1153.

5. Henricus dux factus est 1151, VII Id. sept. — 7 Sept., — rex autem Angliæ, anno 1154, VIII° kal. novemb. — 25 octob.

44. Anno 1140, Rabelli patris locum ceperat Guillelmus II de Tancarvilla, dictus *Junior*, qui ad annum 1173 vixit¹.

45. « Tertia sororum Gunnoris comitissæ nupsit Osberno de Bolbec, ex qua genuit Galterium Giffardum primum...² »

« Galterius Giffardus II Buckinghamiæ comitatu a Guillelmo Notho donatur 1089, ... anno 1102-1103 moritur et in Normanniam delatus Longævillæ sepelitur. »

« Galterius Giffardus III, de quo Chronicon Valassense, Henrico I in prosperis et in adversis inhærens, contra Francos, anno 1119, in prælio Brennevillensi decertat³. »
« Patrem fide referens qui « destinatum a Guillelmo II Angliæ rege in Normanniam, contra Robertum ducem, exercitum suis municipiis » *admiserat* 1097, et eidem regi Wilcassinum pagum sibi vindicare satagenti » *militaverat* 1101⁴, dignus saltem fuit cui Mathildis et dux Henricus committerent Insulambonam custodiendam, quæ tunc temporis in eorum ditione manebat. Hoc enim castellum, contra Rabell rebellantem a Stephano, 1137, expugnatum, in dominio regis remanserat⁵, et anno 1151, dominium ducis evaserat :

1. Rer. gall. et franc. Script. XIV. 499.

2. Rer. gall. et franc. Script. XII, 385. Aduotavit D. Brial.

3. Order. Vit. apud Rer. gall. et franc. Script. XII.

4. Order. Vit. apud Rer. gall. et franc. Script. XII.

5. « Rebellantem Rabellum bellico robore impetiit et oppida ejus Juliambonam... obsedit et per se aut per auxilios, cum familiis suis, ferro et flamma expugnavit... » — Rer. gall. et fr. Script. XIV, 76.

nam, anno 1153, pactum inter Mathildem et Stephanum convenit :

1° Stephanum, dum viveret, imperio usurum.

2° Henricum ducem Normannorum futurum regem Angliæ.

3° Guillelmum Stephani filium *potiturum* in Anglia amplissimis prædiis, in Normannia comitatu de Moritonio, *et in Caleta, toto dominio quod ad Insulambonam attinet*¹.

Unde, castellum Insulæbonæ, antea dominium camerarii de Tancarvilla, ab anno 1137 ad annum 1153 dominio regis et postea ducis adscriptum, interea autem Galterii Giffardi fidei virtutisque commissum fuisse, pro certo habeas.

Benevolentia Galterii Giffardi erga abbatiam de Voto subsequenti charta probatur.

*Charta Galterii Giffardi*².

« W³. comes Giffardus omnibus suis salutem. Notum sit
« vobis omnibus quod ego prebeo Deo et Sancte Marie de
« Voto, et monachis ibidem Deo servientibus, quoddam
« pondus salis⁴ in redditu Hugonis filii Osberti, pro anima-
« bus patris et matris meæ, pro mea et Ermengardis comi-

1. Deville. — Essai sur Saint-Georges de Boscherville, 99-111.

2. Charta ms. apud Arch. de la S.-I.

3. Walterius.

4. « Ex dono comitis Giffardi, unum pondus salis *apud Luram*. » — Charta ms. confirmativa Urbani III. apud Arch. S.-I. — « Lheure est
« un village sis près le Havre, sur le bord de la Seine. Il percevait
« des droits sur toutes les marchandises qui venoient par mer et
« faisoit du sel sur son territoire, qu'il vendoit. L'abbaye du Valasse
« avoit une partie de ces droits et y possédoit aussi un espace de

« tisse atque propinquorum et amicorum meorum. T. Erm.
« comitissa, Ric. Capellano, Baldewino Clerico, Rad. de
« Troublevill., Elia de Long., Eustachio de Quivilla, Henrico
« de Herecort, Widone de Rochefort, Andrea de Beusemon-
« cel, Will. Cocherel, Robt. de Buivilla, Matheo de Nova-
« villa, Will. de Bolevilla, Radulfo de Valle. »

46. In ipsa valle, inter Insulambonam et abbatiam de Voto, familia de Bequet¹, cujus cognomen adhuc super est², domum³ et curiam habebat⁴.

In collibus autem circumstantibus varia exurgebant

« terrain, sur lequel elle faisoit faire du sel. La tradition dit qu'une
« partie de la Citadelle du Havre est bâtie sur ce terrain. » — Défenses des droits de l'abbaye sur 22 minots de sel, par D. Orillard, prieur, 1733. — Apud Arch. de la S.-I.

1. Familia de Bequet sæpius occurrit, tam dono quam *pecunia numerata*, conferens monachis Valassensibus *redditus vel hereditagia* inter abbatie fossas et S. Dyonisium de Insulabona : pro multis Lectori trado Johannem Den de Bequeto, qui vendidit abbatie de Voto, ad usum portæ, XII denarios tur... in tenemento meo, inquit, quod teneo de dictis religiosiis « *apud Beketum*, in parochia S. Dionisii de Insulabona... et adcapitat ad terram Anfredi de *Beketo* defuncti... » 1274. — Charta ms. et cartular. ms. abbatie de Voto, passim. Apud Arch. de la S.-I.

2. Viculus, cui nomen *le Becquet* monasterio de Voto adjacet.

3. Inter Juliambonam et abbatiam de Voto, circa fontem rivuli nomine *le Becquet*, in ipso dicam viculo qui *le Becquet* vulgo dicitur, via, quam anno 1832 sternebant, fundamenta rudibus saxis constructa nudavit. In campis adjacentibus substructa mœnia latent; agrum exaranti, sulco medio, hæret etiam frangitur vomer; jamque agellus ille, ut ait Plinius, fit vervactum, *injussisque graminibus antiquissima forsani castelli de Becquet supervestit fundamenta?*

4. *Anfridus de Beketo* quoddam *jus* concedit Roberto Hyrel de Bequet : « Ita quod... Robertus et sui heredes debent esse *ad mea*

castella. Ibi degebant milites de Huchentot¹, de *Linto*², de Feukerei³, d'Esmalleville⁴, de Lanquetot, de Raphetot⁵, de Boseville⁶, d'Abtot⁷, de Gravenchon⁸, de

placita, semel in anno, *ad meum custum in mea curia...* » 1223. — Charta ms. — Arch. de la S.-I. Valasse.

1. Robertus de *Huchentot* testis adest in chartula abbatiae de Voto, anno 1225. — Chart. ms. — Arch. de la S.-I. Valasse. — Huchentot parochiae quæ gallice dicitur la Trinité-du-Mont adjacet, et, inter *fundos* de Gruchet, *Huchamptot* inscribitur.

2. Guiscardus de *Linto* confirmat terras et redditus datos abbatiae *per manum* G. de Folbuisson et aliorum quorundam. — Chart. ms., — siletur annus. — Arch. de la S.-I. Valasse.

3. Johannem de *Feukerei* invenies testem in chartula abbatiae de Voto, regnante Vincentio scripta, 1190-1212. — Chart. ms. — Arch. de la S.-I. — Et Willelmum de *Feukerei* in quadam *compositione* facta anno 1218. — Chart. ms. — Arch. de la S.-I. — Et eundem Willelmum filium Johannis de *Feukerei*, anno 1226. — Chart. ms. — Arch. de la S.-I.

Castellum autem de *Feukerei*, — *Le Feuqueret* — intra fines Beuzevilletæ in tabula geographica Nicolai notatur.

4. Quæ gens sæpius inter benefactores et testes nominatur in chartis quibus dies non apponitur. — Cartul. ms. II. passim. — Arch. de la S.-I. — Anno autem 1414, Guillelmus d'Esmalleville dicitur dominus de Calletot. — Cartul. ms. II.

Calletot *feudum* est supra Bolbec, ad orientales colles, ex adverso castelli de *Fontibus*.

5. Willelmus d'Esmalleville miles confirmat tres *acras* terræ apud *crucem de Follebarbe*, testibus « Roberto Caletot de *Raffetot*, Roberto « de *Lanquetot*... militibus. — Cartul. ms. siletur annus.

6. Willelmus et Johannes de Boseville. Prior dat x solidos redditus assignatos in *Molendino de Bosco*; — Cartul. ms. annus non adscribitur. — Posterior confirmat supradictum redditum, in *Molendino de Bosco de Grochet*, 1239. — Cartul. ms. I.

7. Robertus de Abtot, miles, dedit abbatiae de Voto tres solidos in *Molendino de Grochet*, 1233. — Cartul. ms. I.

8. Robertus de Gravenchon, miles, testis scribitur anno 1307. — Cartul. ms. III.

Milleville¹, de Fontaines², comes Boloniæ³ et alii quorum chartæ benevolentiam testantur.

1. Redditus super molendinum *Raul, Raol, Raoul et magnum molendinum* de *Bollebec*, abbatiae assignati fuere ab Hugone de Milleville, 1210, et Johanne de Milleville, 1213. — Cartul. ms.

2. In chartula cujus annus siletur, duæ *masuræ* dantur a Mathilde de *Fontibus*, apud *Bollebec*; testibus, Matheo sacerdote de *Bollebec*, Roberto de Esmalleville milite. — Charta ms. et Cartul. II.

3. In *Calet*, totum dominium quod ad Insulambonam attinet, Guillelmo comiti Boloniæ filio Stephani, ut dictum est, mortuo Stephano 1154, restitutum est. Comitibus autem Boloniæ erat domus apud Gravenchon. Etenim si ecclesiam S. Mariæ de Gravenchon — *Notre-Dame de Gravenchon* — pertransieris, rupibus abruptis, de quorum pede fons vivus emanat, saltus umbrosus eminet, in loco qui dicitur gallice *Les Fontaines*. In saltus margine perducuntur fossæ ad altitudinem viginti et etiam triginta pedum; quas olim fulciebant silicea mœnia, nunc solo adæquata et radicibus hæderum vel arborum oblecta. Quam domum de Gravenchon incolebat Reginaldus de Dammartin, cui comitatum Boloniæ dotem attulerat Ida Boloniæ comitissa, neptis Guillelmi filii Stephani, de quo supra diximus : — *Moreri*. V^o *Boulogne-sur-Mer* — Reginaldus enim de Dammartin comes Boloniæ, in quadam *concordia* cum Vincentio abbate de *Valace*, concedit ducentas triginta *acras* terre, cum *alta et bassa* justicia, « ... Salvo jure vicarii S. Eustachi... Actum est hoc, inquit, « anno incarnationis dominice M.C.III¹².XV, mense marcio *apud* « *Gravanchon* ». — Cartul. ms. — Arch. de la S.-I. — Eandem domum commemorat de la Roque, his verbis : « Il se remarque, par des lettres de 1295, que le roi Philippe-le-Bel donne à Jean d'Harcourt sa maison de *Gravanchon* avec toutes ses appartenances. » — De la Roque.

Istæ autem 230 *acres* terræ sunt *feudum* dictum de la Barre, apud S. Eustachium, — Archiv. de la S.-I. vidimus, anno 1357. — Quod ante *concordiam* prædictam tenebat Johannes de Beuzeville; — « Donation de quatre sols de rente faite par noble homme Robert d'Aust, « sur le moulin Le Conte à lui vendu par messire Jehan de Beuzeville, chevalier, *jadis sire de la Barre, avant que ladite Barre* « *revint ès mainz desdits religieux*. » — Cartul. ms. II. — Nomen

47. Aupenais, hodie le Bourg-Baudouin. Arrond. des Andelys.

48. His verbis liquet Chronicon Valassense exaratum fuisse ut Cartulario præmitteretur. Agros autem S. Marcelli a Waleranno datos jam innotuit, per chartam comitis quam folio 53 legisti.

Quas autem controversias genuerunt chartæ Waleranni, de S. Marcelli permutatione, alia Valassii ab altera de Bernaco discrepantes, composuere postea Richardus de Moïaz abbas Bernaci et Vincentius abbas de Voto, his verbis :

« Noverint universi tam presentes quam futuri quod ego

gallicum *de la Barre, barra, pieu*, sonat *septum fustibus plantatis* cinctum ad venationem.

Ex adverso castelli de Gravenchon, non longe a villa quam, vulgo dictam *château de Gravenchon*, nuper ædificavit D. de Lillers, colli insidet conus quidam terrenus, per diversos aggeres assurgens; quem circuit vallum demittens ad ima fundamentum. Opus Romanorum declarat D. Fallue; — *Mém. de la Soc. des Antiq. de Norm.* ix. 276. — innominatum inscribit prudentissimus Cochet. — *La Seine-Infér. histor. et archéol.* 52. — Non longe autem ab hoc tumulo, a D. de Lillers inventa est silicea Celtarum securis. Utrum tumulus iste sit Celtarum sepulchralis aggeries, an castelli de Gravenchon veluti propugnaculum? Adhuc sub iudice lis est. Te tamen Lector, monitum volo : 1° Neque in castris neque extra-castrorum aggeres tumulos vallatos in solo patenti congerendi morem apud Romanos viguisse, sed solummodo « molem vel tumulum ex lignis et glebis ac cespiti-
« bus extructum, ut in urbium an castrorum muros vel militibus vel
« turribus mobilibus ascensus præbeatur. » — *Vegetius*, lib. IV. — 2° Siliceam securim, de qua supra diximus, a D. de Lillers inventam fuisse fere ad radices prædicti tumuli.

« Ricard. de Moiaz¹, Dei gracia dictus abbas Bernac., et
« totus ejusdem loci conventus, abbati et monachis ecclesie
« B. M. de Voto, pacis inter nos et concordie reformande
« gracia, concessimus capellam S. Marcelli cum omnibus
« agris affinibus, quos dudum ibidem possedissee dinoscimur;
« et totum illud quod in ecclesia S. Thome de Grochet aut
« nobis, aut ecclesie nostre de Bolebec², de jure videbatur
« competere; et triginta solidos annui redditus, viginti scilicet
« in cunctis tenementis nostris et hominibus de dicto
« Grochet: videlicet, in feodo Chisnel, in Tostano Guereline,
« in Osberto Ysac, in Johanne Mdace et in Oino Chisnel, et
« decem reliquos in molendino quodam³ olim nobis, per

1. Nonus abbas Bernacensis « Richardus II de Moiaz. — Gall. chr. xi. — In quadam charta abbatiæ de Voto, quidam « frater Will. de Moiaz » testis apponitur donationis Willelmi de Angervilla, simul cum Roberto de Parco canonico de Gerarvilla. — Cartul. ms. iv, f° 20, v^o.

2. Rogerius Porchet, Hugo de Bolbec, Walterus Siffand et Willelmus Duncius, Ricardus Fraissnel, Ada de Raphetot comitissa concedunt Bernaico ecclesiam de Bolebec « et decimam totius thelonei nostri de Bolebec, et omnium molendinorum nostrorum atque Bercuriarium, » capellam S. Martini... « Ante serenissimum regem Will. anno 1061, apud Illebonam, in concilio. » — Neustria pia, 401-402.

3. Molendinum de Bosco. — Duo molendina in chartis de Voto memorantur apud Gruchet, scilicet *molendinum de Bosco*, quod, quadraginta abhinc annis, Patres vocabant gallice, sicut audivimus, *le moulin Dubosc*; et *molendinum de Abetot*. Prius dederat Will. de Boseville: « Ego Will. de Boseville dedi B. Marie de Voto... X solidos assignatos in *molendino meo de Bosco*. — Chart. ms. — Arch. de la S.-I. — Præterea, anno 1239, Johannes de Beuzeville confirmat abbatiæ « redditum *molendini de Bosco de Grochet*. » — Cartular. ms. Arch. de la S.-I. — Posterius dederat Robertus de Abetot: « Ego Rob. de Abetot dedi B. M. de Voto tres solidos... in molen-

« transactionem et concordiam, ab eisdem assignatos, et
 « totam terram et nemus, quod *Longumfaiel*¹ dicitur, quod
 « eciam super illos vindicare nitebamur ; prout decem et
 « octo acras terre, sex videlicet ejusdem nemoris et duodecim
 « terre arabilis, juxta idem nemus, quas iidem monachi de
 « Voto nobis assignaverunt, pro finali pace et concordia, de
 « omnibus querelis que inter nos, aut jam dudum hinc inde
 « suborte sunt in illis partibus, aut possent deinceps subo-
 « riri. Ceterum si terram dictam, nobis transactionis inter-
 « ventu ab iisdem collatam, proprio labore vel sumptibus
 « coluerimus, de eadem terra decimam illis dare non tene-
 « bimur; Sin autem colono alicui pacto quolibet ipsam
 « terram colendam tradiderimus, tota decima predictis
 « monachis de Voto, de eadem terra, sine contencione aliqua,
 « persolvetur. Et ne supra predictis rursus hinc inde subo-
 « riatur contentio, omnia supra scripta, preter decem et
 « octo acras prenominatas, exceptis eciam parrochionatu²
 « dictorum hominum, et decimis quas in ipsis et eorum
 « tenementis solebamus percipere, absque juris nostri vel
 « rei alicujus retencione nobis in ipsis supra scriptis, pre-

« *dno meo de Grochet*, quod vocatur *molendinum de Abetot*. » —
 Cartul. ms. — Arch. de la S.-I.

1. *Longumfaiel*, gallice *le Hautfaieul*, invenies intra terram de
 Putemare, de Montpellier et crucem de Follebarbe, « quæ contigua
 « est terre monachorum de Putrismare. » — Cartul. ms. — Arch.
 de la S.-I. — Ego Johannes le Cornu... debemus B. M. de Voto,
 « super *longum fayellum*, quadraginta et tres solidos et undecim
 « denarios annui redditus. » 1270. — Chart. ms. et verso scribitur
 litteris contemporaneis. : « Grouchet — Putoismare, 1270. » — Arch.
 de la S.-I.

2. Parochiagium. — Jus parochiale. — Ducange.

« senti carta et sigillorum nostrorum appensione, pretaxatis
« monachis de Voto, dignum duximus confirmanda. Actum
« est hoc anno Incarnacionis dominice M. CC. III., IIII Id.
« januarii apud Hauvill. in presencia domini Roberti comitis
« Mell. coram domino Ricardo de Moiaz secundo¹ de Bernaco,
« et domino Vincentio² de Voto, abbatibus, fratre Roberto
« de S. Vincentio, et fratre Johanne Anglico monachis
« bernac., et fratre Rad. cantore, et fratre Johanne de
« Fiscampo de Voto converso, presentibus. Test. his, Hug.,
« de Wifrevill. monacho gemetic., Nicholao de Londa,
« Nicholao de Tokevill., Waltero de Frollencort, Gaufr.
« Landri, Will. de Bornevill., Willermo de Chaumont et
« aliis quam pluribus³. »

Ecclesiam S. Thomæ de Gruchet, quam monachi Berna-
censes in præfata concordia monachis Valassensibus relaxa-
vere IIII Id. januarii 1203, abbatiae de Voto confirmavit
eodem anno, VI. Id. aprilis, Walterus Magnus archiep.
rothom. his verbis :

Charta Walleri arch. rothom. de ecclesia de Gruchet.

« Omnibus Christi fidelibus, ad quos presens scriptum
« pervenerit, Walter⁴. Dei gracia rothom. archiep. salutem

1. Id est, Richardo II, quia Richardus I fiscannensis antea Beinaco præfuerat. 1142-1169. — Gall. chr. XI.

2. Vincentius 1190-1212.

3. Chart. ms. — Arch. de la S.-I.

4. Walterus gallice dictus Gautier le Magnifique. — 1184-1208.

« in Domino. Noverit universitas vestra nos divine pietatis
 « intuitu dedisse et concessisse, dilectis in Christo filiis
 « abbati et conventui Sancte Marie de Valacia, *ecclesiam*
 « *Sancti Thome de Grocet*, ad opus infirmitorii¹ ejusdem
 « abbacie, in proprios usus habendam et tenendam libere,
 « quiete et pacifice, cum omnibus pertinentiis suis in perpe-
 « tuam elemosinam, salvo jure pontificali, salva eciam
 « honesta vicaria que, ad eorum presentationem et nostram
 « concessionem, idoneo vicario eidem ecclesie in propria
 « persona servituro, conferetur. Ut autem hec nostra donatio
 « futuris temporibus perpetuam obtineat firmitatem, eam
 « presenti scripto et sigilli nostri munimine dignum duximus

1. *Kemino regio* contigua, abbatia de Voto hospites quam plurimos
 diu noctue excepit, non modo sanos sed etiam infirmos, quibus
 corporis et animæ curam præbuit. *Ædificavit enim non solum infir-*
mitorium sed etiam capellam ad usum infirmitorii, testibus bene-
factoribus quorum dona me veracem prædicant. Anno 1225, Rogerus
Patenostre, assensu Gaufridi militis filii sui, dat unam masuram apud
S. Romanum de Collebos, « infirmitorio pauperum B. M. de Voto,
« ad serviendam lampadem que singulis noctibus ardet coram infir-
mis pauperibus... Testibus Henr. de Sandouville, Rob. de Bose-
moncello — Bernières — militibus. » — Chart. ms. et Cartul.
ms. iv f° 29 v°. — Arch. de la S.-I.

Anno 1228, capellam infirmitorii fabricabant monachi de Voto.
 Etenim, Beatrix de Earnstot, relicta domini Theobaldi de Earnstot
 militis, dat x solidos annui redditus, « ad serviendam unam lampa-
 « dem, que ardebit in capella infirmitorii... ecclesie de Voto, que in
 « honore S. Marie et S. Johannis evangeliste fabricatur... 1228...
 « Test. Joh. de Craismesnillo, Guilleberto de Castillon militibus. » —
 Cartular. ms. iv f° 22. — Arch. de la S.-I.

Anno autem 1247, jam dedicata fuerat prædicta capella : Robertus
 enim Hunfredi confirmat abbatie de Voto duos solidos, « quos dedi,
 inquit, in *dedicatione capelle S. Johannis de infirmitorio ejusdem*
abbacie, ad luminare predictæ capelle... » — Cartul. ms.

« roborare. Testibus Rad.¹ abbate de Insula Dei, Ric. priore
« ejusdem domus, Rog. de Mala-Palude canonico rothoma-
« gensi, magistro Joh. Britone, Laurentio et Rad. de sancto
« Macuto clericis, fratre Hamerico converso de Mortuo-Mari,
« Petro Blain cive rothomag. et multis aliis. Dat. per manum
« Rob. de Sancto Nicholao capellani nostri et canonici
« rothomag., Apud Daevillam², anno dominice Incarnationis
« M. CC. tercio, sexto Id. aprilis³. »

Contentionibus de novo obertis propter agros et capellam
S. Marcelli finem fecit pactum quod sequitur :

*Charta Roberti archiep. rothom. de capella S. Marcelli,
ecclesia de Gruchet, etc.*

« R.⁴ Dei gracia rothom. archiep. omnibus sancte matris
« Ecclesie fidelibus, ad quos presens scriptum pervenerit,
« salutem. Noverint universi quod controversia inter monas-
« terium S. Marie de Voto diu versata, propter contrarietatem
« cartarum comitis Waleranni quas habent in utroque
« monasterio, hoc modo terminata est. In excambio capelle
« S. Marcelli et agrorum contiguorum ad jus monasterii

1. Radulfus tertius abbas Insulæ-Dei, si credideris Galliæ chr. xi.
341, et secundus si Neustriæ piæ, 800.

2. Archiepiscopis rothomag. erat apud *Daevillam* villa, quam sæpius
commemorat Odo Rigaltus in *Regestro visitationum*.

3. Charta ms. — Arch. de la S.-I.

4. Robertus Pullus 1208-1222.

« Bernac. pertinentium, Will.¹ abbas et conventus S. Marie
 « de Voto concesserunt, Willelmo² abbati et conventui de
 « Bernaco, homines de Grocet, scilicet, Will. Cuisnel, Oin
 « Cuisnel, Gilleb. Gernet, Rob. de Monte, Rob. Wales,
 « Torestanum filium Gerelini, Radulfum filium Will. filii
 « Oin et Johannem ejus cognatum, Letiam uxorem Pignuel
 « et filium Girondi le Caron, cum redditibus illis quos redde-
 « bant tunc temporis abbacie Bernaci, quum hec concordia
 « facta est. Insuper addiderunt decem solidos usualis monete
 « in molendino de Grocet³ ad terminum festi sancti Michael
 « reddendos in perpetuum et ecclesiam de Grocet cum
 « decimis et oblationibus et omnibus aliis pertinentiis suis.
 « Willelm. Vero de Rovill., presbiter ejusdem ecclesie,
 « reddet annuatim duodecim denarios de eadem ecclesia
 « abbacie Bernaci, et cum jam dicta ecclesia vaccaverit,
 « abbas Bernaci jus habeat perpetuum, ex nostra concessione,
 « alium presbiterum substituendi⁴ ad commodum sui

1. Willelmus II, intra annos 1217 et 1218, — Apud Neust. pia —
 omittitur in Gall. chr. « Locus datus est in Neustria pia, inquit
 « doctissimi patres, cuidam Guillelmo cujus ne verbum quidem ullum,
 « sive in chartis, sive in indicibus Mortui-Maris qui Vitali constanter
 « octavum locum assignant. » — Gall. chr. xi.

2. Guillelmus II, decimus abbas Bernaci, notatur anno 1117. —
 Neustr. pia. — Omittitur in Gall. chris. xi.

3. Molendinum de Bosco quod supra notavimus.

4. Posterior procul dubio conventio intervenit : etenim abbas de
 Voto patronus ecclesie de Gruchet inscribitur in libro quem gallice
 dicunt : *Pouillé d'Eudes Rigaud* : Grouchet « abbas de Voto patronus,
 « valet 15. lib. paroch. 80. Maneserius presbiter presentatus a D. M. »
 — Mauricio 1231-1237. — Arch. de la S.-I. — Maneserium presby-
 terum de *Grouchet* testem refert chartula ms. anno 1270. — Arch.
 de la S.-I.

« monasterii. Preterea, pro hac commutatione, habebit
« Bernaci ecclesia quinque asinos ad mortuum boscum in
« foresta de Floteneio, ex dono Waleranni comitis Mell.,
« sicut carta ipsius testatur. Predictæ vero carte, per quas
« orta fuit dissensio, servantur illese propter alia que in eis
« continentur. Test. his, Ric.¹ abbate de Bello-becco, Walt.²
« abbate de Mortuo-Mari, Rob.³ abbate de Valle-Richerii,
« Victore⁴ abbate de S. Georgio, Radulf. cancellario domini
« regis, magistro Herberto, Rob. Capellano, Roger. de
« Warvic, Helia de Warvic canonicis rothom. Ut autem hec
« concordia coram nobis facta in perpetuum stabilis perma-
« neat et inconcussa, eam presenti scripto et sigilli nostri
« munimine confirmavimus⁵. »

49. Quidam Willelmus Torbert testis adest in charta
Walteri de Thieboutot, qui confirmat « conventionem, que
« est inter abbatem et conventum de Valace » et filium
suum, — siletur annus.

1. Ricardus memoratur in Neustria pia, annis 1211, 1218, 1227,
nulla mentio ejusdem in Gall. chr.

2. « Walterus notatur anno 1218, pro rebus abbatiæ de Valacia, »
— Neust. pia, 781. — In Gall. chr. omittitur, sed ejus locus reperitur
inter Humbertum qui gubernavit monasterium ab anno 1202 ad 1218,
et Vitalem qui baculum suscepit anno circiter 1220.

3. Robertus omittitur in Gall. chr., et notatur in Neustria pia anno
circa 1210.

4. Si credas Roberto de Monte, Victor sedebat anno 1157. Quem
vita functum affirmat Gall. chr. ante annum 1211, vivum ostendit
Neustr. pia sicut et ipsamet nostra charta ad annum 1218 : Sicque
valde senex decessit e vita.

5. Chart. ms. — Arch. de la S.-I. — Ex supradictis, scripta fuit
intra annos 1218-1220.

Alter Eustachius Torbert, miles, quem præcedentis filium suspicamus, notatur in cartulario Valassensi, III, anno 1238¹.

50. Vicarius est : *Campio*, pugil qui pro alio monomachiam « seu duellum, vel quodlibet aliud vulgare iudicium exsequitur et experitur ».

51. Anno 1842, intra rivulum et *manerium* cui nomen S. Marcellus, antiqua sacelli fundamenta nudaverunt operarii quidam; et ex humo duo sepulchra lapidea et perantiqua effosa, et, cum operculis quibus lilia deaurata fuerant insculpta, irreverenter fracta fuere. Quæ omnia lineis descripta oculis subjicimus².

52. Willelmum de Moritonio testem adhibuit Mathildis imperatrix, quum sexaginta *acras* terræ, apud Parvum-Beccum, monachis de Briostel largita est³. — Iste Willelmus de Moritonio dinastes erat de Benzevillette, ejusque castellum dicebatur *le Feukerei*.

53. Rabel pater Willelmi vita functus est anno 1140. — Willelmus II, *Junior* cognomine, castello de Tancarville potitus est ab anno 1140 ad annum 1173⁴.

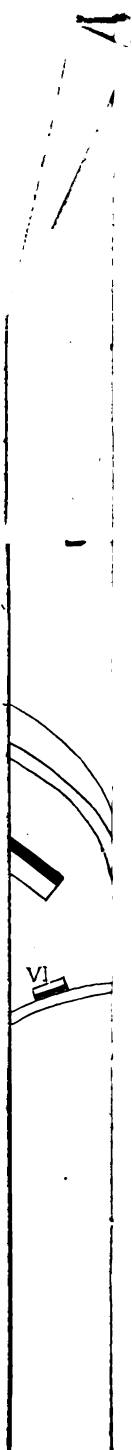
1. Arch. de la S.-I.

2. Ducange vº *Vicarius*.

3. Confer cum tab. II. *gallice* Pl. II.

4. Chart. ms. — Arch. de la S.-I. — Valasse.

5. Essai sur l'Égl. et l'abb. de S. Georges de Bosch. — Deville. — Ad calcem.

54. Si perambulaveris valliculam quæ ab oriente ad occidentem, velut ore hianti ad monasterium Valassense tendit, reperies fontem gallice dictum *La Fontaine-Murée*. Fons iste, per rivulum canalibus fletilibus captivum, frigidas et perlucidas subducens undas, a fronte antiqui monasterii, tanquam tenuis imber effunditur super gramina. Si longius pertransieris, occurret etanti collis abruptus, via præcluditur, vallisque supina duas fauces a dextris et a sinistris velut brachia extendit. A sinistris autem, fauces longius procurrunt et ultra ecclesiam de Beuzevillette ad camporum patentium æquora tandem eriguntur. Ibi assurgebant olim turres et mœnia castelli de *Feukerei*, fossis altissimis ambientibus quarum pars quædam alte demissa oculis subjicitur adhuc. Antiqui *manerii* locum cepit villa nova, facilis aditu et fronte mitior; prægrandis est ab intus et muri pretiosis vestiuntur lignis, quibus arma quidem præteriti temporis indicia inculpsit artifex, sed fidibus et tibiis et tympanis et pacificis olivæ ramis inserta. Dominus autem villæ, dominus Belloncle, non jam gladio, lancea, vel bipenni adeuntes excipit, sed omni obsequio prosequitur.

Feudum le Feugueret in charta Nicolai scriptam nomen antiquissimæ familiæ de Feugueret præstat.

55. Contentioni, quæ diuturna fuit, finem fecerunt quidam abbates, Rotomagi, apud S. Laudum, anno 1218.

« Omnibus ad quos presens scriptum pervenerit, R.¹ de

1. Vel Richardus qui memoratur in Neustria pia, 714, annis 1211, 1218, 1227, vel, si Galliæ chr. fidem fecerimus xi, 301, Rogerius

« Bello-Becco, J.⁴ de Bello-Prato, P.² de Valle-Richerii
« abbates, R. de Pierreville miles et Math. Servei laicus
« salutem in Domino. Ad omnium volumus noticiam perve-
« nire, abbatem³ et monachos S. Marie de Voto ex una
« parte, et Willelmum Aguillum militem et Willelmum
« filium et heredem ejusdem Willelmi ex alia, in nos com-
« promisse super querelis que vertebantur inter eos, de
« quibusdam terris et nemoribus que predicti Willelmus
« pater et Willelmus filius petebant in haia de Lintot et in
« ejusdem haie pertinentiis, a predictis monachis; et super
« quodam molendino quod predicti monachi petebant a
« predictis W. patre et W. filio, et predictas querelas, nobis
« mediantibus de assensu parcium, per concordiam sic esse
« terminatas : videlicet, quod abbas et monachi sepredicti
« liti de molendino⁴ in perpetuum renuntiaverunt, et pre-

de Cauville qui notatur annis 1211-1218, vel Radulfus qui obiit iv. kal. oct. 1222.

1. « Joscelinus, idem sane ac Martinus, nominatur 1210, 1211, 1231. Gall. chr. ix. 835.

2. Petrus I. notatur anno 1218. — Neustr. p. 828. — et in Gall. chr. xi. 447, legitur : « Petrus I. arbiter anno 1215 (1218) inter « Vitalem abbatem de Valacia et Guillelmum Aquilon militem... « Supererat adhuc anno 1223. »

3. Vitalis, 1216-1220.

4. In charta subsequenti legitur : « Molendino quod dicitur *molen-*
« *dinum comitis* in ripparia de Bollebec. »

Robertus, quem rex Henricus I. ante regnum susceperat et comitem Glocestriæ fecerat, — Will. Malm. — hoc molendinum abbatiæ dederat; teste Henrico II qui confirmat : « Unum molendinum in « ripparia de Bollebec, ex dono comitis Glocestriæ, vocatum *molen-*
« *dinum comitis*. » — Chart. ms. — Arch. de la S.-I. — Filius autem Roberti, Almaricus comes Glocestriæ, concedit abbatiæ de

« terea dederunt prefatis W. militi et W. filio suo centum
« libras turonenses; predicti vero W. miles et W. filius ejus
« similiter remisserunt predictis abbati et monachis, et
« quietaverunt in perpetuum de se et heredibus suis,
« omnem querelam quam habebant adversus predictos
« monachos de predictis terris et nemoribus, et omne jus
« quod habebant vel habere poterant et se dicebant habere
« in eisdem. Concessum fuit eciam ab utraque parte quod
« omnes querele, que mote erant vel moveri poterant hinc
« inde usque ad diem istius compositionis, penitus in perpe-
« tuum sopiantur et nunquam de cetero valeant suscitari :
« ita quod utraque pars omnia, que possidebat tempore
« composicionis, in pace et sine alterutrius reclamacione in
« perpetuum habeat et possideat. Hanc autem composicio-
« nem, sive concordiam, juravit utraque pars se in perpe-
« tuum bona fide et inviolabiliter observare et tenere. In
« autem hujus rei testimonio, presentibus litteris sigilla
« nostra duximus apponenda. Actum est hoc anno gracie
« millesimo ducentesimo x. viii, in octava Omnium Sancto-
« rum, apud Rothom., in monasterio S. Laudi, presentibus,
« H.⁴ Mortui-Maris et R.² de Trapa abbatibus; R. de Bello-

Voto medietatem ejusdem molendini apud Bollebec. « Ex dono, inquit,
« venerabilis patris mei (scilicet Roberti)... et ex dono meo, aliam
« medietatem dicti molendini. » — Cartul. ms. II. — Postea, anno
1248, Guido de Boudeville miles, abbat de Voto, de novo dabat
quidquid habere poterat « in medietate molendini de Bollebec, quod
vocatur molendinum *Leconte*. » — Cartul. ms. I.

1. Humbertus, 1202 1219. — Gall. chr. XI. 309. — Omittitur in
Neust. p. 781.

2. Omittitur in Gall. chr. XI, 748, et in Neust. p. 790.

« Becco priore, R.¹ de Herefort, Rad. le Terrier, Will.
« Pereir² et R. de Escreinville monachis de Voto; magistris
« W. Orselin et R. de Laune, W. de Boleville., Th. de
« Pavelei et R. de Jovinni, Will. de Bodeville³ militibus;
« Joh. de Curia, Waltero de Busc laicis et aliis multis. »

In pergameno, verso legitur : « Apud Lintot. — carta
« arbitralis contra Willelmum Aguillon *dominum de Feugree*
« — *Feuquerée* — de *haia de Lintot*. » hæc ultima verba
eodem tempore, quo charta, scripta fuere⁴.

Te autem, benevole Lector, certiore volo dinastes de
Beuzevillette, modo *de Feukereio*, modo *de Moritonio* dictos
fuisse : itaque chartam Will. *de Feukereio* et Will. *de More-*
tania, posteaque chartam confirmativam Roberti Pulli
legendas trado :

Charta W. de Feukereio et W. Moretagne.

« Sciant presentes et futuri quod ego Will.⁵ Aguillon milles
« *de Feukereio*, filius Willelmi Aguillon, quicquid clamabam

1. Richardus de Herefort Vitalis abbas de Voto locum cepit anno
circa 1220. — Gall. chr. xi.

2. Willelmus Perrier, — G. chr. — vel Perrière — apud Sammar-
thanos — abbat de Voto Richardo de Herefort successit anno 1227.
— Gall. chr. xi.

3. Ipse, anno 1248, reddidit abbatiæ de Voto medietatem molendini
Leconte. — Cartul. ms. i. — Feudum de Boudeville in finibus S. Nicolai
et Tancarville invenies.

4. Chart. ms. — Arch. de la S.-I.

5. 1º Willelmus de *Moritonia* testis aderat, quando Mathildis

« seu reclamare poteram adversus abbatem et monachos
« Sancte Marie de Voto, videlicet in *haia ipsorum de Lintot*,
« in bosco et in plano, et in hominibus dicte *haie* pertinentibus,
« predictis monachis in pace dimisi, et omne jus quod habebam
« vel habere poteram et me dicebam habere in eisdem : tali
« condicione quod nec ego nec heredes mei in prefata *haia*
« de Lintot et in ejusdem pertinentiis, fide corporaliter ad
« hoc prestita, nichil de cetero reclamare poterimus, et
« omnia, que possidebant tempore quo facta fuit ista con-
« cordia, in pace possidebunt sine aliqua reclamacione mea
« vel heredum meorum. Quamobrem, predicti monachi
« centum libras turonenses inde michi dederunt. Preterea
« quidquid clamabant vel clamare poterant in molendino
« quod dicitur *molendinum comitis in ripparia de Bollebec*,
« quod videlicet dederam in maritagium *Johanne filie mee*,
« et quicquid alibi possidebam, tempore quo facta fuit ista

imperatrix dedit *Parvum-Beccum* monachis de Briostel, circa annum 1150. — Chart. ms. — Ipse monachis de Voto ruinam intulit.

2º Petrus filius *Willelmi de Morlonto* in eadem charta testis scribitur. — Ibid.

3º *Johannes de Feukerei* notatur in chartis ms. 1190 et 1212. — Arch. de la S.-I.

4º « *Willelmus filius Joh. de Feukerei* et Emma uxor ejus » inveniuntur in charta ms. 1226. — Arch. de la S.-I.

5º *Willelmus Aguillon de Feukereio*, filius *Willelmi Aguillon*, memoratur in charta quam legis, 1218.

6º *Willelmus de Moretania*, vel *Mortagne*, filius *Willelmi Aguillon* de Feukereio in eadem charta nominatur 1218. — Ibid. — sicut et *Johanna* filia ejusdem *Willelmi Aguillon* de Feukereio, 1218.

Willelmus de Feukerei et *Willelmus* de Moretain, qui in generis serie novissimum locum tenent, discordias, fere centum abhinc annis exortas, præsenti conventionione, sedaverunt.

« concordia, sine aliqua reclamacione de cetero michi et
« heredibus meis dimiserunt monachi sepedicti. Quod ut
« ratum sit et ego *Willelmus Moretagne, filius et heres pre-*
« *dicti Will. Aguillon*, hanc predictam finalem pacem et
« concordiam, factam inter predictum patrem meum et
« dictos monachos, concessi : ita quod nec ego nec heredes
« mei in rebus predictis nichil de cetero poterimus recla-
« mare, et super hac fidei interpositione meipsum corpora-
« liter obligavi. Et ut hoc,» — Cæterea omittuntur, præter
annum. — « M.CC.XVIII¹. »

Charta Roberti Pulli.

« Omnibus Christi fidelibus, ad quos presens scriptum
« pervenerit, R.² Dei gracia rothom. archiep. salutem.
« Noverit universitas vestra quod nos concordiam et compo-
« sitionem, factam inter abbatem et monachos Sancte Marie
« de Voto ex una parte, et *W. Aguillon militem de Feukereio*
« et *filium Will. Aguillon* ex altera, super haia de Lintot,
« in bosco et plano, et aliis ejusdem haie pertinentiis,
« coram nobis etiam recitatum et ab utraque parte conces-
« sam, sicut in carta sigillis *W. Aguillon* et *W. de Moretania*
« *filii et heredis* sigillata quam inspeximus plenius continetur,
« ratam et gratam habemus, et etiam, sicut juste et ratio-

1. Cartular. ms. 1, 59. rº. — Arch. de la S.-I.

2. Robertus Pullus 1208-1222.

« nabilliter facta est, confirmavimus et presentis scripti et
« sigilli nostri patrocinio communimus. Datum. » — Cætera
omittuntur, præter annum : — « M. CC. XVIII¹. »

56. « Anno 1138, abbas Alexander... domum suam,
« scilicet Mortui-Maris, Ordini Cisterciensi conjunxit, et
« Walerannus abbas Ursicampi eam in filiam accepit,
« monachosque suos illuc transmisit. Nec multo post, idem
« Alexander abbas curam dimisit; cui Adam² prior Ursa-
« campi successit³. »

57. Recesserunt monachi anno 1152 vel 1153, quo tempore
Henricus dux Normanniæ regnum paternum sibi, adversus
Stephanum, repetebat; apud Anglos castella diruebat
« quorum multitudo ad cxxvi summam creverat⁴ » et apud
Normannos « ad regem Francorum, cum exercitu, in Wil-
« cassinum pergebat ». Ab Henrico pugnatum est his duobus
annis *iniquo Marte* et « magno rerum detrimento⁵ » : Ita
ut Mathildis diceret : *non prævalemus*; donec « Stephanus
« rex Anglorum et Henricus dux Normannorum cognatus
« ejus..., justicia de cælo prospiciente, concordati sunt⁶. »

58. Patres Capituli Generalis vix favebant inceptis abbatibus,

1. Cartular. ms. 1. 57. vº. — Arch. de la S.-I.

2. Adam rexit Mortuum-Mare ab anno 1138 ad annum 1154. —
Gall. chr. xi. 309.

3. Chronicon triplex et unum ; — DD. Chéruef, Charma, L. Delisle, 10.

4. Chronic. Normann. apud Duchesne, 1152-1153, 989.

5. Roger. de Hoved. — Scrip. rer. angl. 490-491.

6. Chronic. Norm. 1152, 989.

novas autem ab anno 1151 prohibebant : « Statutum est, « inquit Chron. Normann., ne amplius aliquam novam « abbatiam construerent, quia numerus abbatiarum de illo « Ordine usque ad quingentas fere abbatias processerat¹. »

59. Primus abbas monasterii de Becheron electus est Willelmus, quem Almaricus, secundus abbas Karoliloci, instituit anno 1151².

Inveniendi monasterium de Becheron, jam diu ubique perquisitum, spes defecerat : cum, doctissimo nostro D. Cochet duce, abbatia de Becheron jam insperata apparuit apud librum quem gallice vocant : *Annuaire historique*, his verbis : « *Becheronis abbatia*, la même que *misericordia Dei*, « Dioc. de Poitiers. » ... « *Misericordia Dei*, la *Mercy-Dieu*, « la S. Vierge. C. 1151. Dioc. de Poitiers³. »

In Annalibus Ord. Cisterciensis, his verbis memoratur : « Sequuntur domus aliæ minus celebres, de Misericordia « Dei, quam Carolilocus, Karlisium alii dicunt, Pontigniaci « filia in diœcesi pictaviensi ædificavit⁴. »

Hæc abbatia « uno quadrante leucæ ab urbecula Rûpis- « posita... primum dicta est *Becheron*, a fundo in quo sita « erat, servavit que hoc nomen ab anno 1151, quo cæpta « est, ad annum 1175... Guillelmus I. abbas... qui sâne « occurrit in charta Petri de Monte-Rabiud filii fundatoris⁵. »

1. Chron. Normann. 1151. — Duchesne, 987.

2. Gall. chr. x. 1508.

3. Annuaire historique, 1888.

4. Annal. Cist. III. 1151. 199.

5. Gall. chr. II. 1856.

60. Richardus de Blosseville qui, sicut inferius scribitur, monasterium de Becheron reliquit ut Mortui-Maris monachus fieret, agris Valassensibus proximior erat pro patria Blossevilla quæ S. Valerico in Caletō contingit. Ipsius autem abbatis de Becheron natale solum nos fugit, sed ipse se caletensem confitetur. Nec mireris Normannos Pictavorum cœnobium incoluisse, nam Carolilocus, gallice Chaaliz, filia Pontigniaci anno 1136, monasterium de Becheron ædificaverat anno 1151, et huc immiserat monachos normannos et etiam caletenses, cum Richardo de Blosseville, vallis de Voto *de proximo natos*.

61. Alios ac Willelmum de Moretain filium Willelmi de Feukerei impetum fecisse in abbatiam de Voto, ex epistola Waleranni ad Mathildem directā, suspicamur.

Epistola Waleranni ad Mathildem imperatricem.

« Matildi, imperatrici, Henrici regis filie, domine sue
« reverendissime et omnibus justiciis domini regis filii ejus¹
« de Caletō. G.² comes Mell. salutem. In veritate recordor

1. Epistola scripta fuit tempore Henrici regis, ergo post annum 1154.

2. Gualerannus.

« quod Ricardus de Bosebosco accepit a me viginti acras
« terre, per viginti solidos annui census, ita ut in eadem
« terra residenciam faceret et placitis meis interesse deberet,
« quod nunquam fecit. Illa autem terra dicebatur *meterria* et
« pertinebat ad haïam de Lintot. Hoc itaque garantizo, teste
« Will. de Hangamara, H. filio de Willech. qui hec pre-
« sentes audierunt. Postea vero, sicut notum est omnibus,
« hanc eandem terram dedi abbacie *Vallis Asronis* cum
« tota haïa de Lintot et omnibus appendiciis ejus, in elemo-
« sinam. Si ergo Ricardus aut filii ejus inde aliquid amplius
« occupasse videntur atque probantur, propter amorem Dei
« precor vos, quoniam patrie juste providetis, quatenus
« elemosinas suas memorate abbacie *ex integro restitualis*¹. »

62. Amalricus secundus abbas Caroliloci, 1142. Electus
episcopus Sylvanectensis anno 1154².

63. Abbatia Caroliloci³ genuerat abbatiam de Becheron :
Etenim apud Manriquez legimus : « Sequuntur domus aliæ
« minus celebres... de Misericordia Dei — *Becheron*, — quam
« Carolilocus Pontigniaci filia ædificavit;⁴ » et apud. Galliam
chr. : « Carolilocus Pontiniaci filia genuit Misericordiam Dei,
« in Pictaviensi diœcesi⁵. »

1. Cartul. 1. f. 24 vº. — Arch. de la S.-I.

2. Gall. chr. x. 1508.

3. « Carolilocus, Chaalis, la S. Vierge. C. 1136. Dioc. de Senlis, »
— *Annuaire hist.* 1838 — « fundatur anno 1136, v. id. januarii a
« Ludovico Crasso. » — *Annal. Cist.* II. 1136. 320.

4. *Annal. Cist.* II. 1151. 199.

5. Gall. chr. x. 1508.

Unde, Amalricus abbas Caroliloci erat pater abbas Wilhelmi abbatis de Bécheron.

64. Gilbertus tertius abbas Ursicampi, 1143-1163¹.

65. « Ursicampus et Urbscampus, Orcamp. la S. Vierge, C. 1129. Dioc. Noyon². »

« Cœnobium Ursicampi fundatum est a nobilissimo præsule noviomensi, domino Simone, qui Hugonis Magni Viromanduorum comitis filius fuit, ... adducto conventu monachorum a Claravalle et domino Waleranno primo abbate ordinato³. »

66. Guillelmus secundus abbas de Briostel, 1147-1166⁴.

« Briostelium, le même que Lanneium. »

« Lanneium, Lannoy, la S. Vierge. C. 1135, reconstruit 1137. Dioc. de Beauvais⁵. »

« Ultimo loco, scribit Manriquez, subjungam chronologiam, quæ duodeviginti monasteria recenset hoc anno, 1137, ... ex quibus tamen — *abbatiis* — silendæ nobis *Briostel* et Briolium quia neptes⁶. »

« Briostel, inquit Gallia chr., quæ appellatur adhuc Alne-

1. Gall. chr. ix. 1129.

2. Annuaire historique, 1838.

3. Robt. de Monte ad annum 1129. — Annal. Cist. ad ann. 1229. 203.

4. Gall. chr. ix. 838.

5. Annuaire hist., 1838.

6. Annal. Cist. ad ann. 1137. — 332.

« tom et Lanneium, anno 1135 ædificata, ad Cistercium
« transiit anno 1137¹. »

67. Letakus vel Hugo qui notantur, prior anno 1139 et
posterior anno 1197.

Pratum ædificavit, anno 1063, Mathildis regina, uxor
Willelmi Nothi².

68. Mortuum-Mare Ursicampi fuit filia. « Hoc tempore,
« 1138 (1137), inquit Robertus de Monte, venerabilis vitæ
« Alexander primus abbas Mortui-Marise et domum suam
« tradidit abbati Ursicampi³. »

Mortuum Mare « sub linea Clarævallis et filiatione Ursi-
« campi⁴... »

In filiatione autem Cisterciensi, abbatia filia de matris nutu
semper aliquo modo pendebat : ideoque statutum fuerat in
Capitulo Generali, anno 1134 : « Quatinus saltem semel in
« anno, matrem ecclesiam, per abbatem suum si sanus
« fuerit, visitet filia⁵. » Hac legis auctoritate ductus, Amal-
ricus abbas Caroliloci obstabat Willelmo abbati de Bécheron,
quia abbatia de Bécheron erat Caroliloci filia. Ex altera parte,
Willelmus abbas de Bécheron ad abbatem Ursicampi confu-
giebat, quia Ursicampus genuerat filiam Mortuum-Mare, quæ
abbatia Votum sibi vindicabat contra ipsum Willelmum de
Bécheron.

1. Gall. chr. ix. 838.

2. Neust. pia, 614.

3. Robt. de Monte 1138. App. ab Sigeb.

4. Gall. chr. xi. 307-308.

5. Nomasticon Cister. 256.

69. Haymo secundus abbas Bordesleiaë.

Dugdale's Monasticon anglicanum novum quod seriem abbatum Bordesleiaë texuit, Wilhelmo primum locum assignat ab anno 1136 ad annum 1160: « William, inquit, was abbat, « 1160¹. » Sed falso, certum est enim Haymoni jam abbati Bordesleiaë ædificationem Voti a Waleranno commissam fuisse ante annum 1152 et probabilius anno 1150; præterea, Haymo vita functus est anno 1188, rexit ergo Bordesleiam saltem ab anno 1150-52 ad annum 1188 et Willelmus primus abbas non regnavit ultra annum 1150-52.

70. Non fortuito convenerat horum abbatum congregatio. Sententia enim ferenda erat quasi quædam *depositionis sententia*. « Depositionis vero sententia (statuerat Capitulum « Generale), nunquam feratur in abbatem quantumcumque « contumacem, nisi in aliquo Ordinis capitulo, præsentem « etiam aliquanto abbatum numero; et hoc non nimis precipitanter, nec sine magno et maturo consilio ...² »

71. Adam, antea monachus Ursicampi³, rexit abbatiam Mortui-Maris sexdecim annis, 1138-1154⁴. Morti proximus erat anno circa 1153, quum Votum abbati Bordesleiaë permisit.

72. Huic cessiononi, quam fecit Adam abbati bordesleienti,

1. Monast. angl. nov. v. 407.

2. Monast. Cist. 537.

3. Chron. tripl. et unum, 10.

4. Gall. chr. xi. 309.

annunt Acta Sanctorum his verbis : Adamo abbati Mortui-Maris « duo quoque loca ad construenda cœnobia... donata
« sunt, Vallis-Richerii scilicet in lexoviensi territorio et
« Vallis-Ascii in Caletto. Quæ cum diu possedisset et per
« manus fratrum suorum ædificasset, in tantum, ut aiunt,
« fratres suos diligebat, quod eos a se emittere non valebat,
« et alterum quidem locum, Vallem-Richerii, S. Bernardo
« abbati Clarævallis contulit; alterum, id est Vallem-Ascii,
« abbati de Bordesleia concessit¹. »

73. Vicecomitatus de Blossevilla S. Valerico in Caletto finitimus, quem constituerant duces Normanniæ, in magno momento habitus est post expugnatam Angliam. Ideoque vicecomites Blossevillæ, ævo anglonormannico, cum regibus frequentes erant. Quorum nomina sæpius in chartis abbatiaë Fiscannensis inscribuntur². Regnante Ludovico XI, vicecomitatu Blossevillæ potitus est Johannes de S. Mard, qui regis mensas administrabat, aquis silvisque præerat et Calidobecci præfectus simul et nobilium ultimorumque militiaë ordinum dux fuit³. Feudo Blossevillæ castellum cum turribus⁴, et munitiones et fossæ desunt, non autem gens illustris quæ sæcula durando vincit, perantiquæ prosapiaë, innata nobilitate, non immemor.

74. Sæpius e monasterio ad monasterium recedebant monachi; paucos ex pluribus referre satis.

1. *Rer. gall. et franc. Script.* xiv. 511.

2. M. l'abbé Cochet, *Egl. arr. Yvetot.* II. 54-55.

3. Anselm.

4. *Egl. arr. Yvetot.* II. 54-55.

Si credas Annalibus Benedictinis, Drogo postea cardinalis Ostiensis, relicto S. Nicasio rhemensi, Pontigniacum petierat¹. Præterea, Arnulfus lexoviensis, in epistola ad abbatem Cistercii, Willelmum abbatem de Pinu qui duos, Arnoldum et Richardum, e Voto ad cœnobium de Pinu revocaverat, acriter objurgat². Vertente sæculo decimo tertio, frater La Vache Valassensis e Voto recedebat³.

Nec plura, legenti enim sæpius occurrunt exempla.

Quas permutationes improbatas S. Bernardum habuisse comperimus, ex ejus epistola ad abbatem S. Nicasii rhemensis, de Drogone postea cardinali, qui, ut supra diximus, Pontigniacum petierat : « Si frater Drogo, inquit, de sua « discessionem me consulisset, absit ut consentirem ; si post « discessionem ad nos divertisset, absit ut susceperem. Denique, quod solum potui, ad abbatem qui eum recepit, « nostras mox, sicut scis, litteras misi. Et nunc super hoc, « quid tibi possum ultra facere, frater⁴ ! »

Innocentius etiam papa scribens ad abbates Ordinis S. Benedicti in Capitulo Generali congregatos, permutationes prohibebat his verbis : « Ut nullus fratrum vestrorum, post « factam in suo monasterio professionem, absque prælati et « aliorum fratrum licentia, ad alium locum audeat convolare ; « nec alicui liceat eum suscipere et tenere⁵. »

Necnon Capitulum Cisterciense, ut monachis permutandi

1. Annal. Bened. vi. 66.

2. Epist. Arnulfi, Bibliot. PP. pars II. XII.

3. Charta ms. Arch. de la S.-I. — Valasse.

4. Annal. Bened. vi. 66.

5. Thesaurus anecd. I. 389.

viam præcluderet, statuerat : « Caveat autem abbas ne ali-
« quando de alio noto monasterio monachum ad habitandum
« suscipiat, sine consensu abbatis ejus, aut litteris commen-
« datitiis ¹. »

Monachos tamen, invitis S. Bernardo et Innocentio et
Capitulo generali, locum aliquando permutasse, exempla
suprascripta demonstrant.

75. Ex chartis Valassensibus, dominia regis, camerarii et
comitis Boloniæ alia aliis immixta fuisse conjicimus. Mile-
villa, Bosevilla ², Tres-Petræ, S. Johannes de Nova-villa de
dominio regis erant. Abbatia de Voto « dedimus, inquit Henri-
« cus II.,... etiam *terram de Parvo-Becco* ³,... et terram et bos-
« cum quod eis addidi de *foresta mea* ⁴, sicut divise demons-
« trant : Que sunt, cheminum quod dirigitur a Bolebec ad
« Milevillam, et exinde juxta terras Boseville usque ad Cal-
« ceiam ⁵, dehinc per Vallem-Comitisse ⁶ et Vallem-Magnam
« usque ad Fractum-Monasterium; inde juxta terras Infr-
« morum usque ad predictum cheminum ⁷. »

1. Nomast. Cist. 53.

2. Anno 1292, quidam redditus assignatur apud Reuzeville-la-Grenier
« super unam *peciam* terræ *in feodo domini regis*. » — Chart. ms.
Arch. de la S.-I.

3. Apud Milevillam.

4. *Grangiam* dictam *le Mont-Criquet* et nemus quod dicitur
Fractum-Monasterium — *Fresmoustiers* — apud S. Johannem de
Nova-villa.

5. *Calceia* quæ à Bolbee tendit ad *Bréauté* per saltus *Fracti-Mo-*
nasterii et agros S. Johannis de Nova-villa.

6. Juxta Tres-Petras.

7. Chart. ms. Henrici II. — Arch. de la S.-I.

Sanctum Nicolaum de Tallia, S. Eustachii et S. Antonii agros et saltus declives in dominio habebant comes Boloniæ et camerarius de Taneavilla : Etenim Reginaldus de Danmartin, cui Ida filia Guillelmi de Moretain comitatum Boloniæ dotem attulerat, abbatiæ de Voto *dedit*, anno 1195, in *foresta Insulebone, ducentas triginta acras terre, cum alta et bassa justicia, ... salvo jure vicarii S. Eustachi*¹. » Camerarius vero Radulfus filius Guillelmi abbatiæ et monachis de Voto *dedit* « in « *foresta Insulebone, mortuum boscum et herbagium ad « animalia et pecora, sicut calceia dividit*², » id est, « infra « cheminum quod protenditur ab Insulabona ad S. Ro- « manum³. »

Ergo, « quidquid vallis erat inter hanc et aquam... », a sinistris *ripariæ* de Bolbec, erat comitis Mellenti ut supra diximus; a dextris autem, rivulus et camerarii simulque comitis Boloniæ prædia fines domini regis constituiebant. Testatur ipse Henricus II : « confirmavimus, inquit, abbatiæ « de Voto, *totum dominium nostrum ipsius vallis in qua fun-* « *data est, inter Insulambonam et Bolebec.* » Dominium autem regis sive camerarii vel comitis Boloniæ non ita integrum in pagis supradictis portendebatur, ut aliena *teno-* *menta* non caperet.

76. Ex utraque tabula geographica quas delineavimus dictum monachi probatione firmatur.

1. *Ferme de la Barre*. — Chart. ms. Arch. de la S.-I.

2. Chart. ms. — Arch. de la S.-I.

3. Chart. confirm. Urbani III papæ, 1185-1187. — Cartul. ms. I. — Arch. de la S.-I.

77. Ex his verbis constat Chronicon Valassense, anno 1181 transacto, exaratum fuisse : quo quidem anno ecclesia dedicata fuit ab Henrico episcopo bajocensi¹. Epistolam dedicantis perlegendam præbere juvat : « Reverendo Domino et « Patri Sanctissimo, I². Dei gracia summo pontifici, Henricus divina miseratione bajocens. ecclesie minister humilis salutem, et debitam Patri et Domino cum summa devotione reverentiam. Sciat Paternitas Vestra et Sanctitas quod cum nos prece Rotrold. rothom. archiep. ecclesiam S. Marie de Voto dedicassemus, ad instantiam nostram et precem, Henricus bone memorie rex Anglie dedit et in dotem concessit, monachis S. Marie de Voto, forestam de Insula bona, sicut calceia, que est inter Insulam-bonam et S. Romanum, dividit, vale³. »

78. Permutationes, cessiones, institutiones abbatum et abbatiarum foundationes, ex Capituli Generalis arbitrio pendebant. Satis est sequentia afferre statuta :

« Omnis... cessio abbatis, nec non depositio vel institutio extra Capitulum Generale facta, irrita sit et inanis⁴. »

1. Henricus episc. bajoc. qui 1165-1205 regnavit. Dedicationi ecclesie Beccensis 1178 adfuit, et « rogatus a Rotroldo metropolitano » dedicavit, anno 1181, ecclesias Valassiæ et Cæsaris-burgi. — Gall. chr. xi. 364.

2. Innocentius antipapa simul cum Victore, Paschali et Calixto, 1181.

3. Cartular. ms. i. — Arch. de la S.-I.

4. Nomast. Cist. 537.

« Prohibitum est ut nullus abbas electionis suæ causam
« prosequatur¹. »

« Abbas qui contra formam præscriptam abbatiam creare
« præsumpserit, tam promovens quam promotus deponatur
« et conventus ad domum priorem revocetur². »

« Abbates qui abbatias relinquunt, in ordinem suum
« redeant et nihil sine licentia sibi retineant; et infra duos
« menses professionem faciant, si potest fieri competenter,
« alioquin, pro fugitivis habeantur³. »

79. « Mathildis imperatrix, dum quadam vice apud Rotho-
« magum infirmaretur, sufficiens argumentum suæ prudentiæ
« et religionis, tam præsentibus quam futuris ostendit:
« gazas enim non solum imperatorias, quas secum de Italia
« incomparabiles attulerat, verum etiam quas regalis, imo
« paterna munificentia de inexhaustis Anglorum thesauris
« sibi contulerat, tam devota manu ecclesiis diversarum
« provinciarum, et utriusque sexus religiosis, pauperibus,
« viduis, orphanis distribuit; ut nec a culcitra serica, super
« quam in ipsa infirmitate jacebat, abstineret, quin, ipsa
« detracta, pretium ejus leprosis erogari juberet⁴. »

80. Grangia est « prædium, villa rustica... » Grangiæ
« dicuntur a granis quæ ibi reponuntur, — et sunt grangiæ
« domus seu ædificia... ubi sunt stabula pro equis, bostaria

1. Nomast. Cist. 325-326.

2. Ibid. 275.

3. Ibid. 325.

4. Will. Gemet. lib. VIII. chap. xxvii.

« seu præsepia pro bobus et aliis animalibus, caulæ pro
« ovibus, porcitheca pro porcis et sic de aliis quæ pertinent
« ad æconomiam, ut sunt loca deputata pro servientibus ad
« agriculturam et opera rustica¹. »

81. Donis, quæ concesserat anno 1152, octingentas *acras* terræ *in foresta Fiscanni*² adjecit Imperatrix, post annum 1154, Henricus enim, ejus filius, regis Angliæ titulo in charta insignitur et Imperatrix intendit *pacem et stabilitatem Angliæ et Normanniæ*. Præterea Mathildis dat salutem *fidelibus suis Anglis et Normannis*.

Charta Mathildis imperatricis.

« Matill. imperatrix, H. regis filia, archiepiscopis, episcopis,
« abbatibus, comitibus, justiciariis, baronibus, vicecomitibus,
« ministris et omnibus *fidelibus suis Anglis et Normanis*,
« tam presentibus quam futuris salutem. Sciatis me et *regem*
« *filium meum* fundasse abbaciam S. Marie de Voto, de Ordine
« Cisterciensi, pro amore Dei et pro anima H³. regis patris
« mei, et G⁴. comitis Andegavensium domini mei, et M⁵.

1. Ducange.

2. Fongueusemare.

3. Henricus I.

4. Gaudefridus.

5. Mathildis filia Macolm regis Scotiæ et Margaretæ. — Henr. Huntind. 378. — Mathildis obiit regno post 17 annos et septem

« regine matris mee, et pro animabus antecessorum et
« aliorum parentum nostrorum, et pro salute nostra et
« heredum nostrorum, et pro *stabilitate et pace Angliæ et*
« *Normanniæ*. Et huic abbacie et monachis in ea Deo
« servientibus dedimus, in perpetuam elemosinam, et confir-
« mavimus totam vallem inter Insulam bonam et Bolebec, in
« qua ipsa fundata est; et in foresta Fiscanni octingentas
« acras terre, et Bellum-Faiellum¹ et boscum sicut via
« Gyreville² dividit; que dirigitur per vallem, que vocatur
« Magna Vallis³, usque ad Tiliam Anlupi, cujus totius terre
« divide sunt iste : vallis predicta, Vallis de Casa Orgri⁴,
« Vallis de Sturnello⁵ usque ad Cantelupum⁶; et exinde per
« vallem, que dicitur Vallis Sequane, usque ad calceiam⁷ que
« est in divisio de Theoboutot⁸, et sicut termini Gyreville
« dividunt usque ad supradictam viam. Insuper concedimus
« eis et in elemosinam perpetuam confirmamus in utraque
« foresta, id est Insulebone et Fiscanni, omnia aisiamenta
« sua, cum omnimoda libertate pasnagii et pasture, et ligna et
« materiam ad domos suas faciendas et ad alias res usui suo

menses libenter relicto : fatum parentum experta, qui pene omnes
virente potissimum ævo excessere mundo. — Will. Malmesb. 163.

1. Le Mahiel ?

2. Gerville.

3. Le Grand-Val d'Étretat.

4. *Orgertii* ? La vallée de misère ?

5. La Grande-Renelle ?

6. L'ancienne chapelle de Canteloup sur Érainville.

7. La chaussée de Bretteville : Voie romaine de Lillebonne à Étretat.

8. Le château de Thiboutot sur Maniquerville.

Hæc nomina interpretabatur D. Cochet apud « La Seine-Inférieure
histor. et arch. 60. not. 5.

« necessarias. Preterea concedimus eis et confirmamus
 « omnes donaciones, que eis rationabiliter facte sunt, sicut
 « carte donatorum testantur : Ex dono W¹. comitis Giffardi
 « unum pondus salis apud Luram singulis annis; ex dono
 « G². comitis Mellenti totam haïam de *Lintoith*, cum omnibus
 « pertinentiis suis; et quecumque de cetero juste et ratio-
 « nabiliter adquirere poterunt eis concedimus et confirma-
 « mus. Quapropter volumus et firmiter precipimus, ut abbatia
 « predicta et monachi in ea Deo servientes hec omnia
 « predicta habeant, et in perpetuam elemosinam teneant in
 « pace et libere, et quiete et integre et honorifice, cum
 « omnimodis libertatibus et quietantiis suis de theloneo, et
 « passagiis, et assisis, et omnibus aliis consuetudinibus nobis
 « pertinentibus. Testibus H³. archiep. rothom., Phil⁴. bajoc.,
 « Arn⁵. luxov., Rotr⁶. ebroic. episcopis; G⁷. com. Mell.,
 « Walt⁸. comite Giffardi, Rob. de Novo-Burg., God. de Vals,
 « W. de Herl. Apud Rothomagum⁹. »

82. Auxit Henricus dona Mathildis dilatando metas, non quidem prædii de *Fangosemare*, sed agrorum quibus cognomen le Petit-Bec, ut in sequenti charta ipse testatur.

1. Walterus.
2. Gualerannus.
3. Hugo Ambianensis, 1128-1165.
4. Philippus, 1143-1164.
5. Arnulphus, 1141-1182.
6. Rotroldus, 1141-1165.
7. Gualerannus obiit 1163. — P. Anselm. II. 405.
8. Walterus obiit 1165. — Order. Vit. apud Rer. gall. et franc. Scrip. XII.
9. Chart. ms. — Arch. de la S.-I.

Charta Henrici II regis Angliæ.

« Henricus Dei gracia rex Anglie et dux Normannie et
« Aquitanie et comes Andegavensium, archiepiscopis, epis-
« copis, abbatibus, comitibus, baronibus, justiciis, vice-
« ministris et omnibus fidelibus suis, tam presentibus quam
« futuris salutem. Sciatis me et dominam matrem meam
« Mathildem imperatricem, Henrici regis filiam, fundasse
« abbaciam S. Marie de Voto, de Ordine Cisterciensi, pro
« amore Dei et pro anima predicti regis avi mei, et pro
« anima Gaufridi comitis Andegav. patris mei, et aliorum
« parentum et antecessorum nostrorum, et pro salute nostra
« et heredum nostrorum, et pro stabilitate et pace Anglie
« et Normannie, et huic abbacie et monachis in ea Deo
« servantibus dedimus, in elemosinam perpetuam, et con-
« firmavimus totum dominium nostrum ipsius vallis in qua
« fundata est, inter Insulambonam et Bolebec¹. In foresta
« eciam Fiscanni, totam terram quam mete ibi posite
« demonstrant : scilicet, Belfaiellum² et boscum, sicut via
« Gireville³ dividit, que dirigitur per Magnam Vallem⁴ usque
« ad Tiliam Anlupi, cujus totius terre divise sunt iste :

1. Vallis quæ dicitur gallice, la *Vallée de Gruchet*.

2. Le Mahiel?

3. Gerville.

4. Le Grand Val d'Étretat.

« Vallis predicta, Vallis de Casa-Orgerii ¹, Vallis de Sturnello ²
 « usque ad Cantelupum ³, et exinde per vallem, que dicitur
 « Vallis-Sequane, usque ad calceiam ⁴ in divisio de Thebol-
 « tot ⁵, et sicut termini Gireville dividunt usque ad viam
 « supradictam. Dedimus etiam terram de Parvo-Becco, cujus
 « partem quamdam venerabilis imperatrix Mathildis mater mea
 « emita monachis de Briostel, pro centum et viginti libris bel-
 « vac.; et terram et boscum quod ego eis addidi de foresta mea
 « sicut divide demonstrant, que sunt cheminum quod dirigitur
 « a Bolebec ad Milevillam ⁶, et exinde juxta terras Boseville ⁷
 « usque ad calceiam ⁸, dehinc per Vallem Comitisse ⁹ et
 « Vallem-Magnam ¹⁰ usque ad Fractum-Monasterium ¹¹,

1. La Vallée de misère?

2. La Grande-Renelle?

3. La chapelle de Canteloup sur Écrainville — sans doute la cha-
 pelle des lépreux : — Michaël de Rovetot dedit Ecclesie de Voto,
 1279, « quinquaginta solidos annui redditus, apud Escreinville, in
 tribus acris terre apud Pissecat et una virgeia terre « juxta terram
 « leprosorium de Canteleus. » — Chart. ms. — Et alibi datur terra
 quæ sic terminatur. « D'un bout, la terre des malades de Canteleu,
 et d'autre bout, le chemin qui maine de Tenemare à Fescamp. » —
 Cartul. ms. — Arch. de la S.-I.

4. La chaussée de Bretteville.

5. Le château de Thiboutot sur Maniquerville.

6. Antiqua via quæ a latere collis currit a Bolbec ad Milevillam,
 — Mirville.

7. Beuzeville-la-Grenier.

8. Via romana quæ ab Insulabona ad Estrutat protenditur per
 Gruchet, Bolbec, Saint-Jean de la Neuville, Beuzeville? Bréauté,
 Goderville, Cretot et Fongueusemare.

9. Vallis-Comitisse intra S. Johannem de Nova-Villa et Tres-Petras.

10. Le Val-d'Arques qui dicitur etiam le Grand-Val.

11. Fremoutiers vel Fresmoutiers, nemus est quod frondescit infra

« inde juxta terras Infirmorum¹ usque ad predictum chemi-
 « num². Insuper concessimus eis et in elemosinam perpe-
 « tuam confirmavimus, in utraque foresta Insulebone et
 « Fiscanni, omnia asiamenta sua, cum omnimoda libertate
 « pashagii et pasture, et ligna et materiem ad domos suas
 « faciendas et ad alias res usui suo necessarias. Preterea
 « concessimus eis et confirmavimus omnes donaciones que
 « eis in elemosinam date sunt, sicut cartè donatorum testan-
 « tur : Ex dono Walteri comitis Giffardi unum pondus salis
 « apud Luram singulis annis, ex dono Wateranni comitis
 « Mellenti et Roberti filii ejus totam haïam de Lintot, cum
 « omnibus pertinentiis suis, et sex millia allectium et hos-
 « pitem unum apud Pontem-Audomarum, et quecumque de
 « cetero juste adquirere poterunt, vel eis in elemosinam data
 « fuerint concedimus et confirmamus. Quare volumus et
 « firmiter precipimus ut abbatia predicta et monachi in ea

grangiam Valassensem cui nomen le Mont-Criquet et S. Joannem de Nova-Villa. — *Calceia Fracti monasterii* in chartis Valassensibus, notatur : anno 1280, Will. de Bueseville miles vendidit, conventui de Voto, quindecim solidos annui redditus, monete currentis, et quatuor capones et quatuor denarios, *in quodam campo in parrochia S. Eustachii, in Valle de Archis — le val d'Arques.* — Iste campus est « inter boscum Petri... et boscum religiosorum et abotat ad *calceiam Fracti-Monasterii.* » — Chart. ms. Arch. de la S.-I. — Anno 1263, Johannes Loton de *parochia S. Thome de Grochet* vendidit *abbatiè de Voto* « quatuor acras terre... abotantes.. ad *cancelam de Fresmostier.* » — Ibid. — *Canceia de Fresmotier* si magistrum nostrum D. Cochet ducem sequamur, indicat cognomine viam qua stratum romanum a Bolbec ad Bréauté currebat.

1. Leprosi de Bolbec apud le Val-aux-Grès — quorum terræ ad prædia le Mont-Criquet et le Petit-Bec approximabant.

2. *Cheminum* a Bolbec ad Mirville.

« Deo servientes hec omnia predicta habeant, et in elemosi-
« nam perpetuam teneant, bene et in pace, libere et quiete,
« integre et honorifice, cum omnibus libertatibus et quie-
« tantis suis de theloneo, et passagiis, et assisiis et de om-
« nibus aliis consuetudinibus. Testibus, R¹. archiep. roth.,
« A². lexov. episc., E³. episc. ebroicensi, comite Guill. de
« Mandevilla⁴, A⁵. comite ebroicensi, Nichol de Stotev⁶,
« Hugone de Longo Campo, Reginaldo de Curtenai, Regi-
« naldo de Pavilli⁷, Roberto de Stotev. Apud Rothomagum⁸.»

Hæc autem dona magnifice ampliavit Henricus II anno 1181, in dedicatione ecclesiæ quam veluti sponsam sibi copulavit, dotem largiendo regiam, per chartam et per *annulum suum quem super altare optulit*. Charta quidem nos præterit non autem dona quæ rememorat Richardus dictus Cor Leonis. Affirmat Richardus se confirmasse ecclesiæ S. Mariæ de Voto : « Dotem quam dominus rex H. pater noster, in dedicatione ejusdem ecclesie, eis dedit et per

1. Rotroldus, 1165-1184.

2. Arnulfus, 1141-1182.

3. Egidius, 1165-1180.

4. Notatur apud P. Anselmum his verbis : » Guillaume de Mandeville comte d'Essex, mort le 14 nov. 1190. » — P. Anselm. II. 489.

5. Almaricus III pater Agnetis quam duxerat Walerannus. — Moréri — de la Roque.

6. Nominatur anno 1169 apud Chronicon Fiscannense.

7. Cum rege et Waleranno crucem assumpserat. — P. Anselm. I. 527. — Pater Reginaldi vita functus est post annum 1127. — Ib. 527.

8. Chart. ms. Arch. de la S.-I. — Affirmat Henricus se cum matre adhuc superstitie fundasse abbatiam et inscius quidem fere tradit hujus chartæ annum, nam Rotroldus eligitur archiepiscopus rotomagensis anno 1165, Mathildis autem anno 1167 moritur, ergo diem hujus scripti intra 1165 et 1167 reperies.

« annulum suum super altare optulit, qui, ob hujus rei
« testimonium, juxta sigillum nostrum est appensus : vide-
« licet terram et nemus in foresta Insulebone, sicut calceia
« dividit que protenditur ab Insulabona ad S. Romanum ¹,
« inde per Oiseleriam ² et Rammes ³ et Gomervillam ⁴, et per
« Novam-Villam ⁵ et per Magnam-Vallem ⁶ usque ad Bolebec,
« et inde per vallem ⁷ usque ad calceiam ante nominatam ⁸... »

Eadem confirmavit Alienor regina, cujus chartam legendam præbere juvat.

« A⁹. Dei gracia Anglie humilis regina fidelibus universis
« in perpetuum. Sciatis nos pro anima domini regis Henrici,
« et pro salute filii nostri Rich. regis et anime nostre, et
« omnium antecessorum et successorum nostrorum, con-

1. Via romana quæ ab Insulabona ad Caracotinum — *Harfleur* — protenditur. — Seine Inf. hist. et arch. 41.

2. Loiselère juxta S. Romanum et Gomervillam. — Inter rusticas civitates et parochias jam non scribitur Oiseleria, sed apud Odonem Rigaldi invenitur : « Loiselère, abbas de Wallemont patronus. » Et apud chartas abbatiæ de Voto : — Gilbertus de castellun dat capellæ S. Johann. de Voto « tenementum in parochia S. Thome de Oseleria, « apud *Rubeum-Montem*. » 1233. — Chart. ms. Arch. de la S.-I.

3. « La Chatellenie de Rammes était assise à Gommerville. » — M. Cochet. Egl. arr. Havre II. 343. — Rammes memoratur in cartulario ms. 1473. IV. f. 34. v. « Seigneurie de Rames, rue de Collebos » S. Roumain.

4. Gommerville, non autem Ermeinvillam ut scripsit P. du Montier Neust., p. 854.

5. S. Jean de la Neuville.

6. Vallis de Archis, Val d'Arques, quæ dicitur adhuc le *Grand-Val*.

7. Vallée de Gruchet.

8. Calceia ab Insulabona ad Caracotinum. — Chart. ms. Arch. de la S.-I.

9. Alienor.

« cessisse et presenti carta confirmasse, in liberam et puram
« et perpetuam elemosinam, Deo et ecclesie S. Marie de Voto
« et monachis ibidem Deo servientibus, dotem quam dominus
« noster H. rex in dedicatione prefate ecclesie dedit ei, et
« per annulum suum super altare obtulit, ac deinceps
« predictus noster filius carta sua eidem confirmavit ecclesie
« et ipsius carte ipsum sui patris in testimonium appendi
« fecit annulum, videlicet terram et nemus in foresta Insule-
« bone, sicut calceia dividit que protenditur ab Insulabona
« ad S. Romanum, et inde per Oiseleriam et Ramel et
« Gomervillam et Novam-Villam, et per Magnam-Vallem
« usque ad Bolebec, et inde per vallem usque ad calceiam
« ante dictam. Concessimus etiam et confirmavimus, eidem
« ecclesie et monachis ejusdem loci, omnes donationes et
« elemosinas, et libertates eis datas quorumcumque dona-
« torum fuerint, sicut carte et scripta donatorum rationa-
« biliter testantur, et sicut in carta, quam filius noster rex
« Richardus super his dedit eis, continetur. T. Agennens.
« episc. et Henr. xanctoniensi episc. et Henrico abbate
« cadurcensi et monacho ejus Grimardo et clericis Jordano
« et Johanne et Raunulfo et Longo Oger. milite. Apud
« Berdegalas¹. »

83. « Eleemosyna, l'Aumône, dit le Petit-Citeaux. Cist.
« 1121. Dioc. de Chartres puis de Blois². »

84. Landesium erat domus interposita : etenim Cistercium

1. Chart. ms. Arch. de la S.-I.

2. Annuaire hist. 1838.

genuit Eleemosynam¹, Eleemosyna autem genuit Landesium², et Landesium genuit Bordesleiam³.

85. His dictis annunt Acta-Sanctorum : « Ipsa Mathildis, « inquit... Vallem Ascii de manu abbatis Bordesliæ rece- « pit et abbati Stephano⁴, coram rege et archiepiscopo « tradidit, volens de fratribus Mortui-Maris suam fundare « ecclesiam⁵. »

Præterea, epistola Capituli Generalis ad Mathildem directa, dicta monachi firmissimo argumento confirmat :

Epistola Capituli Generalis ad Mathildem.

« Dilecte in Christo domine M. imperatrici et matri regis
« Anglorum, Fr. L⁶. vocatus abbas de Cistercio et totius

1. « Eleemosyna filia Cistercii, anno 1121. » — Annal. Cist. ad ann. 1125.

2. « Landesium filia Eleemosynæ, intra Bituricensem sita diœcesim « in libris Cameræ Landesium adpellatur. » — Annal. Cist. ad ann. « 1129. 203.

3. Cistercium genuit..., per Landesium, Bordesleiam in Anglia, in « comitatu Buckringhanniæ. » — Ibid. 1138. — 360.

4. Stephanus abbas Mortui-Maris, 1154-1174.

5. Rer. gall. et franc. Script. xiv. 312.

6. Sanctus Lambertus ex abbate Clarifontis et Morimundi factus abbas Cistercii 1155, « sacram Calatravæ militiam Ordini Cist. fir- « mat, 1158. — In Capitulo Generali universum Cistercium et per « illud Ecclesiam Alexandro papæ confirmat 1160... cedit anno 1161... « Morimundum revertitur, ubi non multo post obdormivit. » — Annal. Cist. — Append. ad 1. — 472.

« conventus abbatum Cisterciensis Capituli, perpetuam in
« Domino salutem cum orationibus. Quia transit ad memo-
« riam posterorum scripture beneficio quod ex processu
« temporis *antiquiscitur* (?) et senescit, tam sequentui
« quam presentui memorie alligare curavimus, quod assensu
« communi et beneplacito omnium nostrum, abbatiam de
« Voto, sine omni controversia et retractatione *tam abbatis*
« *de Elemosina quam abbatis de Bordesleia, abbati de Mortuo-*
« *Mari concessimus, et vestre pacis et voluntatis intuitu*
« ipsam concessionem sigillo nostro confirmavimus¹. »

Ista quam legis epistola scripta fuit post annum 1155 inchoatum, nam Lambertus eodem anno 1155 creatus est abbas : imo post annum 1156 inchoatum : charta enim papæ Adriani anno 1156 xii kal. martii concessa, ablata fuit a fratribus de Bordesleia quum ex Voto, jubente Lamberto et Capitulo Generali, coacti recesserunt. Præterea, locum ipsorum ceperunt monachi Mortui-Maris anno 1157, xv kal. julii. Hinc epistolam, anno 1156 vel, quæ sententia magis arridet, currente anno 1157, missam fuisse ex dictis conjicere licet.

86. Molli disciplina utebatur Henricus I. Quippe qui « non
« multo post (regnum adeptum), suadentibus amicis ac
« maxime pontificibus, ut, *remota voluptate pellicum*, legiti-
« mum anplecteretur connubium, die sancti Martini, accepit
« Matildam filiam Malcolmi regis Scottorum, cujus amori
« jam pridem animum impulerat². » — « Ut rex *legaliter*

1. Charta ms. Arch. de la S.-I.

2. Will. Malmesb. 156.

« *viveret*, inquit Guillelmus Gemeticensis¹, duxit, eodem
« anno 1100, venerabilem Matildem... genuit autem... ex
« Matilde... filium unum² nomine Willelmum et filiam
« unam³. »

Mathildis autem « prima uxor Henrici obiit regno post
« 17 annos et septem menses libenter relicto... Successit
« thoro ejus, *sed non ita cito*, Adala filia ducis de Lovanio,
« quod est castellum caput Lotharingiæ⁴. » Ex qua Henricus
prolem non suscepit. Interea, ita fuit solutior moribus, « ut,
« sicut a consciis accepimus, inquit Willelmus Malmesbu-
« riensis, gignendæ prolis amore mulierum gremio infunde-
« retur⁵. » Hinc, contra fas genuerat quamdam filiam comi-
tissam Perticæ⁶, Richardum quem « ante regnum ex pro-
« vinciali femina suscepit⁷ » et Robertum consulem, qui
Mathildis imperatricis commodis optima fide inserviit. Wil-
lelmus Gemeticensis commemorat « filios sex et septem
« filias licet minus honesto modo progenitos... septima
« (filiarum) quæ nata est ex Elisabet sorore Waleranni comitis
« Mellenti, adhuc innupta permanet⁸ » anno 1135, quo obiit
pater ejus Henricus.

Hæc autem soror notha Imperatricis abbatiam Monasterii-

1. Will. Gem. lib. VII. cap. x. 297.

2. Qui periit « inter Barbesfluvium et Hantoniam... ad Cataras. »

— Id. Ibid.

3. Mathildem imperatricem.

4. Will. Malmesb. 165.

5. Will. Malmesb. 162.

6. Ibid. 165.

7. Ibid. 165.

8. Will. Gemet. lib. VIII. cap. xxix.

Villaris regendam obtinuit. Antiqua manuscripta Monasterii-Villaris eamdem, nomine Almodis insignitam, commemorant.

Johannes Bain anno 1612, antequam P. Arturus Chronicon Valassense truncatum prælo subjiceret 1663, abbatissarum seriem sic texuit :

« 1e Beatrix tante du duc Robert ¹.

« 2e Almodis fut abbesse de ce monastère en l'an 1152.

« 3e Adeline fut abbesse de ce monastère en l'an 1192 ².

In libro cui titulus : « *Mémoires concernant les anciens droits spirituels de l'abbaye royale de Montivilliers*, » hæc inveniuntur :

« Noms de toutes les dames abbesses qui ont gouverné l'abbaye :

« 1e Beatrix fut la première abbesse après la restauration du monastère de Villiers; elle était tante du duc de Normandie.

« 2e Élisabeth fut la seconde abbesse en l'année 1065.

« 3e Almodis fut la troisième abbesse, en l'an 1157. Elle fonda l'abbaye du Valasse, Ordre de Citeaux, près Lillebonne. Elle était fille de Henri Ier, roi d'Angleterre et sœur de Mathilde, impératrice.

« 4e Adeline fut abbesse en l'an 1193 ³. »

1. Anno 1030. — T. Duplessis i. 107.

2. Librum ms., a Johanne Bain exaratum, incolumem servavit et bibliothecæ Monasterii-Villaris, cui ipse præest, dedit D. Blanchet.

3. Mémoires concernant les anciens droits spirituels, etc... transcripsit manu propria et Bibliothecæ Monasterii-Villaris dedit D. Blanchet.

Charta autem quæ ex codice manuscripto sæculi xvii detracta videtur, exposuit catalogum quod sequitur :

« 1e Beatrix.

« La 2e fut Elisabeth, en l'année 1065.

« La 3e fut Almodis, l'an 1120.

« La 4e fut Mathilde l'an 1157. Elle a fondé l'abbaye du « Valasse... Elle était fille de Henri Ier, roi d'Angleterre¹. »

Nunc Almodis idem sonat ac Mathildis? Johannes Bain et qui scripsit : *Mémoires concernant les anciens droits spirituels, etc.*, auctores sunt alius Beatricem et alter Elisabeth fere centum annis vel amplius regnasse. De Almodi affirmant quod soli Mathildi congruit. Si tamen de nomine erraverunt, memoria a patribus et a monialibus Monasterii tradita non sefellit eos, et antiquis inhærentes traditionibus narrant quamdam abbatissam, quodam modo affinem monasterio de Voto, fuisse sororem Mathildis imperatricis, et circa annum 1152-1157 rexisse abbatiam Monasterii-Villaris. Concordant ergo traditio Monasterii-Villaris et Chronicon-Valassense, non quidem semper de nomine sed de facto. Præterea, consentiunt monachus de Voto et Willelmus Gemeticensis de Mathildis imperatricis sorore, quam posterior innuptam et prior Monasterii-Villaris abbatissam, nomine Mathildem, fuisse affirmant. Accedit etiam *antiquissima consuetudo* abbatissarum Monasterii-Villaris, quæ semel quotannis apud hospitum domos, abbatem de Voto invisere solebant. Narratio igitur monachi de Voto non omnino aspernanda videtur, immeritoque forsán scripserunt : Abba-

1. Biblioth. Monasterii-Villaris.

tissarum Monasterii-Villaris IV^a « Mathildis I. reperitur anno
« 1157, et dicitur in Actis foundationis abbatiæ Vallis-Azonis,
« quæ collegit auctor Neustriæ piæ, 848, soror Mathildis
« imperatricis. Quod si verum est, Acta enim illa non
« videntur ab omni parte irreprehensa, matrem habere
« debuit Elisabetham sororem Waleranni¹. »

87. Henricus I. Mortuum-Mare condiderat anno 1137².

Idem Henricus qui « ipsius loci — Mortui-Maris — funda-
torem se fore sponderat, » vallem ipsam, in qua fundatum
fuit monasterium, Alexandro abbati largitus est, anno 1137³,

88. « Sic domus illa — *abbatia de Voto* — Mortui-Maris
« est filia⁴. »

89. « Adam, abbas — *Mortui-Maris* — ex monacho Ursi-
« campi, obiit 1154⁵. »

90. « Stephanus, abbas — *Mortui-Maris* — 1154, abbatiam
« Vallis-Ascii in suam filiationem suscepit, anno 1157⁶. »

91. Privilegium domini Papæ datum suspicamur eodem
anno, quo Haymo jam monasterii de Voto incola, cum

1. Gall. chr. XI.

2. Chron. tripl. et unum. 10. — Annal. Cist. 1136.

3. Gall. chr. XI. 307-308.

4. Rer. Gall. et franc. Script. XIV. 512. — Ex Actis SS.

5. Gall. chr. XI.

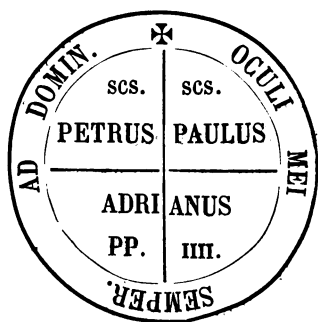
6. Gall. chr. XI.

Mathilde monachis suis « imminebat, eisque cooperabatur, »
1156.

Privilegium D. Papæ Adriani IV. 1156.

« Adrianus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis,
« abbati monasterii S. Marie de Voto ejusque fratribus tam
« presentibus quam futuris, ecclesiasticam vitam professis
« IN. P.P.M. Religiosam vitam eligentibus apostolicum
« convenit adesse presidium, ne forte cujuslibet temeritatis
« incursus aut eos a proposito revocet aut robur, quod
« absit, sacre religionis infringat : eapropter, dilecti in
« domino filii, vestris justis postulationibus elementer annui-
« mus, et prefatum monasterium, in quo divino mancipati
« estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione susci-
« pimus, et presentis scripti privilegio communimus. In
« primis siquidem statuentes, ut Ordo Monasticus, qui
« secundum Deum et beati Benedicti regulam in eodem
« loco noscitur institutus, secundum institutionem Cister-
« ciensis Ordinis, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter
« observetur. Preterea, quascumque possessiones, que-
« cumque bona, idem monasterium impresentiarum juste et
« canonice possidet aut in futurum concessione pontificum,
« largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu
« aliis justis modis, procurante Domino, poterit adipisci,
« firma vobis vestrisque successoribus et illibata perma-
« neant. In quibus hec propriis duximus exprimenda voca-
« bulis : ex dono Matildis quondam Romanorum imperatricis,
« totam vallem in qua ipsum monasterium situm est ; in

« foresta Insulebone, omnia aīstamenta vestra ad hēdifica-
 « tiones domorum et ad omnia vobis ibidem necessaria; in
 « foresta Phiscanni, octingentas acras terre. Ex dono Guale-
 « ranni comitis Mellentini, omnem haiam de Linto, cum
 « omnibus pertinentiis suis; duo clausa vinee apud Valles
 « scilicet Plantas-Plastrarie. Ex dono camerarii de Tancar-
 « villa, mortuum boscum et herbagium foreste de Insulabona
 « ad proprios usus, et easdem libertates in foresta Phiscanni
 « ab eodem vobis indultas. Sane novalium vestrorum, que
 « propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis
 « vestrorum animalium, nullus a vobis decimas presumat
 « exigere. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat
 « supradictum monasterium temere perturbare, aut ejus
 « possessiones auferre vel ablatas retinere, minuire seu qui-
 « buslibet vexationibus fatigare. Sed illibata omnia et integra
 « conserventur eorum, pro quorum gubernatione et susten-
 « tatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva
 « Sedis Apostolice auctoritate et dyocesanī episcopi canonica
 « justitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve
 « persona, hanc nostre constitutionis paginam, sciens contra
 « eam temere venire temptaverit, secundo tertiove commo-
 « nita, nisi presumptionem suam congrua satisfactione cor-
 « rexerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reusque
 « se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat,
 « et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini
 « Redemptoris nostri Ihu-Xri aliena fiat, atque in extremo
 « examine districtē ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem
 « loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Ihu-Xri;
 « quatinus et hic fructum bone actionis percipiant, et apud
 « districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. Amen.
 « A. † Amen. »

Ego Adrianus catholice Ecclesie episcopus.

† Ego Hymarus tuscul. episc.

† Ego Gregorius sabinens. episc.

† Ego Odo diaconus card. S. Georgii.

† Ego Guido diaconus card. S. Marie in Porticu.

† Ego J. diaconus card. S. Marie in Colmydyn.

† Ego Johannes diac. card. Sanctorum Sergii et Bachi.

† Ego Odo diaconus card. S. Nicholaï in Carcere-Tulliano.

† Ego Boso diaconus card. Sanctorum L... et Barniani.

† Ego Albertus diaconus card. S. Adriani.

† Ego Hubald. pbr. card. S. Praxedis.

† Ego Bernard. pbr. card. S. Clementis.

† Ego Johannes pbr. card. Sanctorum Johannis et L.

† Ego Henr. presb. card. Sanctorum Nerei et Achillei.

† Ego Johannes pbr. card. Sanctorum D. et Martini.

« Datum Later. per manum Rolandi S. Romane Ecclesie
« presbyteri card. et cancellarii. xii. kal. mart. Indictione v,

« Incarnationis Dominice anno M.C.L.VI. Pontificatus vero
« Domini Adriani pp. 1111 anno 111¹.

92. « *Multis precibus*, Mathildis imperatrix, filia Magni
« Henrici regis Angliæ, a... *Stephano abbate Mortui-Maris*
« obtinuit, ut conventus inde mitteretur ad struendam
« abbatiam Cist. Ord., ad laudem et honorem Dei et
« B. Marie omniumque Sanctorum². »

93. Guillelmus abbas olim Ursicampi in abbatum serie
omittitur apud Gall. chr. ix. 1129.

Mihi videtur librarium scripsisse *Guillelmus* pro *Gualc-*
rannus qui primus abbatiae Ursicampi præfuit 1120-1142 et
forsan, insciis auctoribus Gall. chr., munus resignavit.

94. Aupenais, hodie le Bourg-Baudouin, Arrond. des
Andelys.

95. Gamaches. — Arrond. des Andelys.

96. Cahaignes. Arrond. des Andelys.

97. Noyon-sur-Andelle — Charleval. Arrond. des Andelys.

98. « Duodecim monachi *cum abbate decimo tertio* ad
« cœnobia nova transmittantur, nec tamen ibi destinentur,

1. Chart. Ms. — Arch. de la S.-I. — Valasse.

2. Rob. de Monte ad ann. 1157. Suppl. ad Sigeb.

« donec locus libris, domibus et aliis necessariis aptetur :
« libris dumtaxat, missali, epistolari, textu regulæ, libro
« usuum, psalterio, hymnario, collectaneo, antiphonario,
« lectionario, graduali; domibus, oratorio, refectorio, cella
« hospitum et portarii, necessariis etiam temporalibus¹, ut
« vivere et regulam ibidem statim valeant observare². »

99. « Abbas Stephanus de conventu suo viros idoneos
« eligens illuc — *Valassiam* — transmisit, et dominum
« Richardum de Blossevilla eis abbatem præfecit³. »

Eadem affirmat Robertus de Monte : « Ab Incarnacione
« Domini M.C.LVII. xv kal. julii, processit conventus cum
« abbate suo Richardo de Blossevilla a Mortuo-Mari, missus
« a domno Stephano tunc abbate Mortui-Maris, et venit in
« hunc locum, qui dicitur Votum, situm in territorio rotho-
« magensi⁴. »

100. Abbate Richardo de Blosseville jam mortuo, ex dictis
patet, scripsit noster monachus.

Richardus quidem negotiis utilis inventus est, qui, Arnulfo
lexoviensi adiectissimus⁵, ab imperatrice Mathilde ad sum-
mum pontificem Alexandrum III missus est⁶ ut pacem inter
Thomam Cantuariensem et Henricum II regem Angliæ refor-

1. « Bona clericorum, gallice, *le Temporel*. » Ducange.

2. Nomast. Cist. 249.

3. Rer. gall. et franc. Script. xiv. 512.

4. Robt. de Monte, ann. 1157. Supp. ad Sigeb.

5. Maxima Bibliot. PP. xxii. 1328. Lugduni.

6. Neustria-pia, 856. — Epist. Joh. Saresb. apud Rer. gall. et franc. Script. xvi. 509. — Baronius xii. 507.

mare, 1165. Postea, anno 1171, ab Henrico rege Romam directus est, ut animum Alexandri papæ, ob B. Thomæ eadem, infensissimum demulceret¹. Qua legatione feliciter perfunctus Votum absolvit, « nemora et terras acquirendo, « domos pulchras, prægrandes ædificando² »; et kal. sept. 1174, abbas Mortui-Maris electus est³.

101. Gilbertus tertius abbas Ursicampi, 1143, transiit ad Cistercium 1163⁴.

102. Guillelmus primus, abbas de Briostel, 1147-1166⁵.

103. Stephanus abbas Mortui-Maris, 1154-1164⁶: omittitur in Neustria-pia, 781.

104. Qui doctissimus in desiderio est omnium D. Langlois apud « Recherches sur les bibliothèques des archevêques « et du chapitre de Rouen, p. 62 », commemorat Laurentium archidiaconum, qui Capitulum rotomagense *Medietate Bibliothecæ* donaverat. Monachis autem de Voto « unam masuram apud sanctum Vivianum » postea dedit Laurentius: « Ex dono Laurencii archidiaconi rothomagensis, inquit « Urbanus papa in charta confirmativa, unam masuram

1. Annal. Cist. ann. 1171-509. — Rer. gall. et franc. Script. xvi. 477-479.

2. Rer. gall. Script. xiv. Ex Act. SS.

3. Chron. Mortui-Maris apud Rer. gall. et fr. Script. xii. 783.

4. Gall. chr. ix. 1129.

5. Gall. chr. ix. 838.

6. Gall. chr. ix. 309.

« apud sanctum Vivianum¹ » et iisdem fere verbis Richardus rex : « Ex dono Laurentii archidiaconi unum managium « apud sanctum Vivianum². »

105. *Alia via*, id est, per *Pontem* a Mathilde ædificatum ab anno 1151 ad annum 1167, si D. Deville crediderimus : « M. Deville pense que l'origine de ce Pont — de pierre, dit « de Mathilde, — dont nous avons vu disparaître les dernières piles il y a peu d'années, se trouve comprise entre « les années 1151 et 1167³. » Non videtur tamen omnino absolutum anno 1167, affirmat enim Robertus de Monte, anno 1167, Mathildem « ad pontem... lapideum super Sequanam apud Rotomagum a se inchoatum, multam summam pecuniæ » dimisisse. Sed anno 1157, Pons Mathildis pervius erat, nam abbates Ursicampi, de Briostel et Mortuimaris, dum enavigaret Conventus, alia via venerunt Rotomago Chevillium⁴, scilicet per Pontem lapideum, non enim alia via illis pervia fuit.

106. Ut obscurum e tenebris ad lucem vocemus, memineris, quæso, duces Normanniæ duo septa *fustibus plantatis* cinxisse, unum de Rouvreio, alterum de Quevilly. Henricus II « *parcum et mansionem regiam fecit juxta fustes plan-*

1. Cartular. ms. — Arch. de la S.-I.

2. Chart. ms. — Arch. de la S.-I.

3. Essai sur l'hist. de la côte Sainte-Catherine. — L. de Duranville, 169.

4. Quevilly.

« *tatos apud Chevillium, juxta Rothomagum* '. » Hinc, ni fallor, utraque Mathildis abbatibus et monachis, in *ad-jacentibus fluvio pratis, ex condicto* occurrit. Nec fortuito dixit monachus : *Enavigavit Conventus trans Secanam*, id est ab urbe Rotamago ad prata Chevillii et : *abbates alia via venerunt*, scilicet per Pontem quem Mathildis aedificaverat.

107. Kileho. Quillebeuf, perantiquus portus juxta castellum de Tancarville, Sequana interfluente.

108. Ex lapsu calami *primo* pro *septimo* scripsit librarius.

Manriquez Conventum agris valassensibus potitum esse affirmat anno 1156, III Id. julii. Eodem quidem anno quo Adrianus monasterium privilegio confirmavit? Quum Berdesleienses adhuc Votum occuparent? — Juvat cum Roberto de Monte¹ et Gallia christiana² et de la Roque³ et ipso monacho de Voto, qui procul dubio scripsit *septimo* non autem *primo*, annum 1157, « II. Id. junii, *seria quarta*, in « *crastino festivitatis S. Barnabæ apostoli* » adscribere.

109. Multiplici nomine appellatur abbatia in chartis manuscriptis : dicitur enim, Votum, Vallis-Azonis, Vallis-Asronis, Vallis-Axonis⁴, Vallis-Ascii, Vallis-Aceii, Valacia, Valassia, et

1. Robt. de Monte apud A. le Prévost. Revue de la Norm. 1863.—838.

2. Rob. de Monte. Suppl. ad Sigeb. Ann. 1157.

3. Gall. chr. XI.

4. De la Roque. III. 47.

5. Quidam Radulfus de Azone memoratur apud Orderic. VII. XIII. Duchesne, 916.

gallice, Valace, Val-Ace, Valasse, Val-Asse¹. Prævaluit autem cognomen *le Valasse*.

110. « Domnus Adam, natione anglicus, ... vir valde
« religiosus et in succeptione pauperum benignissimus². »

111. Eleemosynam, quam in *Francia* dederat Walerannus, continet charta infrascripta.

« G³. comes Mellenti Roberto filio suo et omnibus prepositis
« suis et justiciis de Francia salutem. Notum sit vobis quod
« ego sospes et alacer dedi totam vineam illam, que dicitur
« de Valle Comitis apud Mellentum; ita distribuens ut Willel-
« mus de Hangamara haberet inde unum arpentum, monachi
« de Bellomonte tria arpenta, jam quicquid esset reliquum
« ex eodem loco vel vinea totum possideret in perpetuam
« eleemosinam abbatia Vallis-Axonis, pro salute anime mee
« et Agnetis comitisse uxoris mee, et filiorum meorum et
« reliquorum omnium prosapie mee vivorum et defuncto-
« rum. Insuper, et eodem intuitu pietatis, dedi memorate
« abbacie *unum burgensem in burgo Pontis-Audomari* de
« mediocribus, qui possit monachos et eorum negotia
« honeste suscipere et hospitare. T. Will. de Pinu, Robt. de
« Formovill., Ada. de..., Roberto de Brionio, Rog. cognato,
« Peregrino capellano, Rob. scriptore⁴.

1. Arch. de la S.-I. Valasse, passim.

2. Rer. gall. et fr. Script. xiv, 511. ~~Ex~~ Act. 58.

3. Gualerannus.

4. Chart. ms. Arch. de la S.-I.

112. Abbatiam quidem donavit *quinque millibus allecium* apud Pontem-Audomari.

« G. comes Mellenti omnibus prepositis et justiciis suis de
« Ponte-Audomari tam futuris quam presentibus salutem.
« Notum facimus vobis dedisse me abbacie S. Marie Vallis-
« Aszonis in perpetuam helemosinam, per singulos annos,
« quinque millia allecium, in prima dominica quadragesime
« a preposito meo Pontis-Audomari in eadem villa semper
« a monachis recipienda, pro salute anime mee et Agnetis
« comitis uxoris mee, et Roberti filii mei et aliorum libe-
« rorum meorum. Quod si ultra prescriptam diem moram
« fecerit prepositus reddere, sciat pro certo quia monacho-
« rum stipendia, que propter hanc rem fecerint, de proprio
« restaurabit ex integro. Testes sunt Robertus de Formovill.,
« Will. de Pinu, Radulph. de Magnevill., Will. de Hanga-
« mara, Adam de C...¹ »

Postea « Walerannus comes Mellenti, factus monachus
« Pratelli, obiit 1165². » — « ... Qui multa bona contulit
« ecclesie B. Mariæ de Voto... in terris, in sylvis, in vineis
« et redditibus³. » Ad avorum tumulum sepultus est Pratelli.

« De Meullant ainsi que je compte
« Le dit Galeran estoit comte.
« Depuis qu'il fut tout vray convez,
« A Préaux fut moine profez;

1. Chart. ms. — Arch. S.-I.

2. Rob. de Monte ad ann. 1165.

3. Id. App. ad Sigeb. ann. 1165.

« Ce fut selon le dit d'aucun
« En l'an mil cent soixante et un,
« A donc il fut en terre mis
« En l'an mil cent soixante et six ¹. »

113. Firma suspicio est epistolam infrascriptam a Waleranno
ad Mathildem missam fuisse eo tempore.

Epistola Waleranni ad Mathildem.

« Domine sue karissime Matildi imperatrici, filie Magnifici
« regis Henrici, G. comes Mellenti salutem. Nobilitatem vestre
« pietatis propter amorem Dei postulo, quatinus eodem
« caritatis intuitu manuteneatis abbatiam nostram Vallis
« Axonis, et elemosinas, quas illi paupertas mea pro salute
« anime mee benigne contulit, et fideliter ratas esse ubi-
« cunque sint faciatis ut earum particeps coram Domino
« esse possitis ecce in manu vestra pono eas, post Deum, ad
« Garantizandum ². »

1. Rob. Wace apud de la Roque, III. 17.

2. Cartul. ms. Arch. de la S.-I.

BENEVOLE LECTOR

Nobis Chronicon Valassense ad severioris critices trutinam pensantibus monachus de Voto ubique apparuit veridicus; ipsum veri cultorem fuisse probaverunt certissimi testes, tum pedetentim incedens scriptorum cætus, tum varia manuscripta, rerum historiæ fontes. Tot igitur tantisque auspiciis licetne nostrum Chronicon jam tutius in publicum prodeat? Ipse videris¹.

1. Ut Chronicon Valassense primævæ et incorruptæ verborum sinceritati restitueretur, nobis, animo volenti, sicut solet, adiutorem se præbuit D. de Beaurepaire; cui publicas grates persolvimus.

BOLBECI — TYPIS EUGENII VALIN, VIA GALLICÆ DICTA RUE AUX MOULES

Digitized by Google

THE BORROWER WILL BE CHARGED
THE COST OF OVERDUE NOTIFICATION
IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO
THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST
DATE STAMPED BELOW.

JUN 2 1985

68-3220

MAY 17 1985

123964

CANCELLED

